

Sini Suoramaa

PERHEHOIDOSSA ADOPTIOON SIIRTYVÄ VAUVA

-perhehoitajien näkökulmia työstään

Opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutus/sosionomi

Huhtikuu 2015

KYAMK
University of Applied Sciences

KYAMK

University of Applied Sciences

Tekijä/Tekijät Sini Suoramaa	Tutkinto Sosionomi	Aika Huhtikuu 2015
Opinnäytetyön nimi Perhehoidossa adoptioon siirtyvä vauva -perhehoitajien näkökulmia työstään		47 sivua 5 liitesivua
Toimeksiantaja Pelastakaa Lapset ry		
Ohjaaja Lehtori Ari Vesanen		
Tiivistelmä Tutkimus tehtiin yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n <i>Kohtaaminen</i>- kotimaisen adoption kehittämishankkeen kanssa. Tutkimuksen avulla pyrittiin tuomaan esille sitä, miten perhehoitajat kokevat työnsä adoptioon siirtyvien vauvojen parissa ja millaisia tapoja ja käytäntöjä heillä oli. Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen, ja tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastatteluita. Haastateltavina oli seitsemän perhehoitajaa, joilla on kokemusta adoptioon siirtyvien vauvojen hoidosta. Haastattelut litteroitiin ja aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysia. Teemat valikoituivat haastattelurungon aihealueiden mukaisesti. Tutkimuksen tulokset osoittivat perhehoitajilla olevan työstään näkemyksiä, jotka vastaavat hyvin perhehoitajana tarvittaviin valmiuksiin. Adoptioon siirtyvien vauvojen erityisyys huomioitiin niin näkemyksissä kuin myös käytännön tavoissa toimia. Tuloksista ilmeni myös, että perhehoitajien käytännöt ja tavat poikkesivat toisistaan ja niissä pyritään huomioimaan vauvan ja tilanteen yksilöllisyys. Tutkimuksessa nousi esille erilaisia käytäntöjä liittyen mm. vauvan elämän dokumentointiin perhehoidon ajalta, adoptioperheeseen tutustumisessa sekä vauvan siirtymisessä heille. Perhehoitajat kokivat myös työssään erilaisia haasteita kuten työn ennakoimattomuuden ja monimuotoisuuden. Näitä tuloksia voi jatkossa hyödyntää kehittämällä adoption parissa työskenteleville perhehoitajille yhtenäisiä toimintamalleja, lisäkoulutusta ja tukea.		
Asiasanat avoin adoptio, kiintymyssuhde, kotimainen adoptio, perhehoito, varhainen vuorovaikutus		

KYAMK

University of Applied Sciences

Author (authors) Sini Suoramaa	Degree Bachelor of Social Services	Time April 2014
Thesis Title Foster parenting soon to be adopted baby in foster parents point of view		47 pages 5 pages of appendices
Commissioned by Pelastakaa Lapset ry		
Supervisor Ari Vesanen, Senior Lecturer		
Abstract The objective of this thesis was to collect information on foster parents' experiences, methods of work and procedures when they are working with soon to be adopted babies. The study was made in co-operation with the Finnish organization Save the Children (Pelastakaa Lapset ry). The data were collected with theme-centered interviews from seven foster parents, who already have experience on taking care of soon to be adopted babies. The interviews were transcribed and the data analyzed using qualitative content analysis. The respondents stated that their experiences and job's requirements corresponded well. The special needs of the baby and the speciality of the situation were taken into consideration well, as well as in theory as in practice. Naturally there were also some dissenting opinions between the respondents. The study findings show that foster parents document the baby's life in different ways when it comes to, for example, documenting the baby's life while in foster care, getting to know the adoptive family and receiving the child. Foster parents also faced different challenges in their work such as unpredictability and diversity. The findings can be used to develop unified working schemes, further training and support systems for foster parents.		
Keywords affection, domestic adoption, early communication, foster care, open adoption		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KOTIMAINEN ADOPTIO	7
2.1	Adoptiolait	8
2.2	Avoin adoptio	10
2.3	Aikaisemmat tutkimukset	10
3	PERHEHOITO LASTENSUOJELUN HOITOMUOTONA	11
3.1	Perhehoitaja	12
3.1.1	Ennakkovalmennus	12
3.1.2	Perhehoitajana tarvittavat valmiudet	13
3.2	Perhehoidon merkitys	14
4	KIINTYMYSSUHDE	14
4.1	Kiintymyssuhteen merkitys	15
4.2	Varhainen vuorovaikutus	16
4.3	Kiintyminen ja kiinnittyminen	17
4.4	Aivojen toiminnallinen kehitys	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
5.1	Tutkimuskysymykset	20
5.2	Menetelmät	20
5.2.1	Puolistrukturoitu haastattelu	21
5.2.2	Sisällönanalyysi	21
5.3	Aineiston keruu	22
6	PERHEHOITAJIEN NÄKEMYKSIÄ JA KOKEMUKSIA TYÖSTÄÄN	24
6.1	Perhehoitajan työn kulmakivet	24
6.1.1	Työn haasteet	26
6.1.2	Työn vaatimukset	29
6.2	Työn erityisyys	30
6.3	Siirtyminen perhehoitoon	33
6.4	Oman perheen suhtautuminen	34
6.5	Tutustuminen adoptiovanhempiin	34

6.6	Vauvan tukeminen ja ”eväät” vauvalle	37
6.7	Vauvasta luopuminen	38
6.8	Yhteydenpito.....	39
6.9	Mieleenpainuvimpia kokemuksia	40
6.10	Perhehoitajien toiveita työtään kohtaan	41
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	41
8	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	44
9	POHDINTAA.....	45
10	LOPUKSI	47
	LÄHTEET.....	48

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupyyntö-kirje

Liite 2. Haastattelun teemat

Liite 3. Esitieto-lomake

Liite 4. Taulukko 1

Liite 5. Taulukko 2

1 JOHDANTO

Ajatus tähän tutkimukseen lähti oman kokemuksen kautta. Olen kouluttautunut perhehoitajaksi käymällä PRIDE-valmennuksen vuonna 2011. Koulutus oli kattava ja hyvä ja olin siihen tyytyväinen. Koulutuksen avulla oppi tarkastelemaan omia voimavaroja ja lähtökohtia toimia perhehoitajana sekä tunnistamaan valmiuksia, joita kyseiseen työhön vaaditaan. Vaikka alkuperäisenä toiveena oli toimia pitkäaikaisena sijaisperheenä, on meillä ollut kaksi adoptioon siirtyvää vauvaa perhehoidossa. Se oli erilaista sijaisvanhemmuutta kuin olimme kuvitelleet. Koska vauva tulee suoraan synnytyslaitokselta, ei ole kehtään keneltä kysyä vauvan tavoista tai rytmistä. Vauvaa hoidettiin kuin omaamme. Näiden vauvojen perhehoitajana kohtasin myös syntymävanhemmat ja perehdytin tuoreet adoptiovanhemmat vauvan hoitoon. Adoptioon siirtyviä vauvoja hoitaessani mieleeni nousi kysymyksiä ja ajatuksia. Tämän opinnäytetyön avulla pyrin löytämään niihin vastauksia.

Työ tehdään yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n *Kohtaaminen*-hankkeen kanssa. Tämän hankkeen puitteissa on jo tehty paljon tutkimustyötä syntymävanhempien, adoptiovanhempien, adoptoitujen lasten ja adoptiotyötä tekevien työntekijöiden näkökulmasta (Pelastakaa lapset ry). Tämän opinnäytetyön olisi tarkoitus tuoda mukaan myös perhehoitajien näkökulmia kotimaisessa adoptio-prosessissa. Tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan perhehoitajien omia näkemyksiä työstään: millaisia haasteita, vaatimuksia ja erityispiirteitä he siinä kokevat olevan ja millaisia toiveita heillä on työstään? Lisäksi tutkimuksessa kartoitetaan perhehoitajien käytäntöjä ja tapoja adoptioon siirtyvien vauvojen hoidossa. Näiden tutkimustulosten ja johtopäätöksien valossa voidaan arvioida, tarvitseeko adoptioprosessiin kytkeytynyttä perhehoitoa tutkia ja kehittää lisää. Tässä tutkimuksessa perhehoitaja -käsite tarkoittaa niitä perhehoitajia, jotka toimivat perhehoitajana adoptioon siirtyville vauvoille.

Uusi adoptiolaki astui voimaan kesällä 2012. Tämän myötä vanha lapseksiotamisen käsite korvattiin adoptio- käsitteellä. Lain keskeisin muutos on yhteyden säilyttäminen syntymävanhempien ja lapsen välillä eli ns. avoin adoptio. Lain muutoksen myötä on myös käynnistynyt keskustelu adoption asemasta lastensuojelussa. (Pösö 2013, 35.) Iso-Britanniassa adoptio on luonnollinen osa lastensuojelua. Sijaishuollon piirissä olevia lapsia voidaan adoptoida

myös ilman vanhempien suostumusta, jos se on lapsen edun mukaista. Näin pyritään takaamaan lapsen oikeus pysyvyyteen. (Fostering and adoption.) Avoimen adoption myötä Suomessakin adoptio alkaa mennä lähemmäksi perhehoitoa. Lapsen edun toteutumisessa keskeistä on pysyvyyden takaaminen ja avoimen adoption kautta tämä voidaan lapselle taata. Avoin adoptio on siis varteenotettava vaihtoehto lastensuojelussa, mutta adoption tulee aina perustua vapaaehtoisuuteen. (Tervonen-Arnkil 2012.)

2 KOTIMAINEN ADOPTIO

Kotimaisella adoptiolla tarkoitetaan Suomen sisällä tehtyjä adoptioita. Yleistä Suomessa tehdyissä adoptioissa on se, että lapsi luovutetaan adoptioon heti syntymänsä jälkeen vanhemman toiveesta. Osa kotimaisista adoptioista tehdään myös myöhemmin, yleensä silloin lapsi on jo ollut pidemmän ajan perhehoidossa. Myös perheen sisällä tehtävät adoptiot ovat osa kotimaisia adoptioita. Kotimaiseen adoptioon ei siis välttämättä liity ollenkaan lastensuojelun asiakkuutta, tai jos liittyy, se voi olla vain lyhytaikainen. (Tervonen-Arnkil 2012.) Suomessa kotimainen adoptio on osa Pelastakaa Lapset ry:n toimintaa. Joskus myös kunnat järjestävät itse kotimaisen adoption mutta pääsääntöisesti ne järjestyvät Pelastakaa lapset ry:n kautta. (Pelastakaa Lapset ry.)

Vanhemmat voivat päättää antaa lapsensa adoptioon. Jos vanhemmat ovat avioliitossa, tai jos isyys on tunnustettu, tarvitaan adoptiota varten molempien vanhempien suostumus. Lapsensa luovuttaminen adoptioon on suuri päätös. Vanhemmat saavat joko kunnan sosiaalitoimen tai Pelastakaa lapset ry:n kautta maksutonta adoptioneuvontaa. Sen tarkoituksena on tuoda tietoa erilaisista vaihtoehtoista, kertoa adoptioprosessin eri vaiheista, kertoa oikeudellisesta puolesta sekä auttaa vanhempia harkitsemaan ratkaisua perusteellisesti joka näkökulmasta. (Pelastakaa Lapset ry.) Tärkeää on myös kirjata kaikki adoptioon johtaneet syyt asiakirjoihin, jotta lapsi voi myöhemmin niihin tutustua (STM 2013). Neuvonnassa selvitetään myös, onko edellytyksiä adoption jälkeiselle yhteydenpidolle vanhemman ja lapsen välillä. Lapsen syntymän jälkeen syntymävanhemmalla on vähintään kahdeksan viikon mittainen harkinta-aika, jonka jälkeen hän vasta saa allekirjoittaa suostumuksen lapsen luovuttamisesta adoptioon. Harkinta-aikana lapsi yleensä sijoitetaan lasten-

suojelun avohuollon tukitoimena lyhytaikaiseen perhehoitoon. Harkinta-aikana vanhemmalla on oikeus tavata lastaan ja käydä hoitamassa häntä sekä saada adoptioneuvontaa. Jos harkinta-ajan päätyttyä vanhempi päättää luovuttaa vauvan adoptioon, perhehoitajan velvollisuus on opastaa tuoreita vanhempia vauvan hoidossa ja välittää heille kaikki olennainen tieto vauvan hoidosta. (Pelastakaa Lapset ry.)

Myös adoptiolasta odottavat saavat adoptioneuvontaa ja heillä tulee olla adoptiolautakunnan lupa adoptiolle. Suomessa adoptioon luovutetaan vuosittain 30 - 50 vauvaa, mutta lasta odottavia adoptioperheitä on huomattavasti enemmän. Perheet joutuvatkin yleensä odottamaan lasta pitkään. Myös syntymävanhempien toiveet adoptiovanhemmista pyritään huomioimaan, jos ne eivät ole lapsen edun vastaisia. Lapselle pyritään löytämään sopiva adoptioperhe, ei perheelle sopivaa lasta. Adoptiovanhemmat saavat tiedon lapsesta yleensä harkinta-ajan jälkeen, silloin kun syntymävanhempi on tehnyt päätöksensä luovuttaa lapsi adoptioon. Monesti adoptiovanhemmille ilmoitus lapsesta tulee yhtäkkiä, vaikka odotusta olisikin ollut useampi vuosi. Kun adoptioperhe saa tiedon lapsesta, heidät tavataan ja heille kerrotaan lapsesta kaikki olennainen tieto, näytetään valokuvia ja he saavat sijaisperheen yhteystiedot. Adoptioperhe ottaa sijaisperheeseen yhteyttä ja yleensä lähtevät jo heti samana päivänä katsomaan vauvaa. (Pasanen & Tervonen-Arnkil 2013, 79 - 80.)

2.1 Adoptiolait

Adoptiolait ja säädökset pyrkivät ensisijaisesti turvaamaan ja takaamaan lasten edun toteutumisen adoptiossa. Adoptiolain mukaan päätökset ja toimenpiteet toteutetaan aina lapsen edun puitteissa. Lailla pyritään myös vahvistamaan lapsen ja vanhemman suhdetta, edistämään lapsen kehitystä ja hyvinvointia takaamalla lapselle pysyvä perhe ja hyvät kasvuolosuhteet silloin, jos lapsi ei voi kasvaa omassa perheessään. (Adoptiolaki 20.1.2012/22.)

Suomessa adoptiota koskevia säädöksiä sitoo YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991), Pohjoismaiden keskinäinen sopimus (SopS 21/1991), Haagin yleissopimus (SopS 29/1997) ja Euroopan neuvoston lasten oikeuksien käyttöä koskeva yleissopimus (SopS 12/2011). Suomi allekirjoitti

vuonna 2008 Euroopan neuvoston yleissopimuksen, jonka ratifioimiseksi kansallisiin säädöksiin täytyi tehdä tarkistuksia. Nämä kansainväliset velvoitteet vaikuttivat lakiuudistuksen syntyyn. (Peltonen & Timonen 2013, 12-13.)

Uusi adoptiolaki 20.1.2012/22 asettui voimaan 1.7.2012. Sitä ennen on voimassa ollut lapseksiottamislaki 153/1985. Vanhaan lakiin on vuosien saatossa tehty muutoksia ja säädöksiä, mutta adoptiokentällä on tapahtunut paljon muutoksia ja uuden lain säätämällä pyritään vastaamaan paremmin lapsen edun toteutumiseen sekä siihen haasteeseen, että adoptiolasta odottavia henkilöitä on huomattavasti enemmän kuin adoptioon luovutettavia. (Peltonen & Timonen 2013, 12.)

Keskeisimmät muutokset koskien kotimaista adoptiota olivat ns. avoimen adoption mahdollistuminen ja kotimaiseen adoptioon tarvittava adoptiolautakunnan lupa, joka ennen on koskenut vain kansainvälisiä adoptioita. Adoptiolaki toi siis uusia velvoitteita niin adoptiolautakunnalle kuin kunnillekin, jotta lapsen etu toteutuisi kaikissa päätösvaiheissa. Adoptiolain puitteissa kunnat velvoitetaan tarjoamaan niin lapsensa luovuttaneille kuin tuleville adoptiovanhemmillekin ammattitaitoista adoptioneuvontaa. Uusi adoptiolautakunta nimettiin valtioneuvoston toimesta. Adoptiolautakunta toimii nyt Valvirassa, joka hoitaa adoptioon liittyvät operatiiviset tehtävät. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on puolestaan se toimielin, jonka vastuulla on yleisesti adoptiopalveluiden ohjaus, neuvonta ja valvonta. (Valvira 2014.)

Uudella adoptiolalla pyritään vahvistamaan lapsen edun toteutumista adoptioprosessissa sekä edistämään lapsinäkökulmaa. Tämä adoptiolaki mahdollistaa niin kutsutun avoimen adoption, jossa adoptoitu voi säilyttää yhteytensä syntymävanhempiansa. Edellytyksenä on että adoptiovanhempi ja aikaisempi vanhempi ovat keskenään sopineet yhteisymmärryksessä yhteydenpidosta ja se ei ole lapsen edun vastaista. Adoptiota vahvistaessa voidaan tuomioistuimen päätöksellä vahvistaa yhteydenpito-oikeus. (Adoptiolaki 8. §, 58. mom.)

2.2 Avoin adoptio

Adoptio sanasta syntyy vahvasti vieläkin mielikuva siitä, että sen jälkeen yhteydenpito syntymävanhempiin ja sukuun katkeaa lopullisesti. Suomessa kuitenkaan ei tehdä ollenkaan ns. suljettuja adoptioita, joissa kaikki adoptioon liittyvät tiedot ovat ns. suljettuja. *Vaietulla adoptiolla* taas tarkoitetaan sitä, että lapselle ei ole kerrottu adoptiosta ja tieto siitä saattaa tulla yllättäen vasta vuosien päästä. *Puoliavoimessa adoptiossa* yhteys lapsen ja syntymävanhempien välillä kulkee adoptiotoimiston tai sosiaalitoimen kautta. Heidän kautta voi vaihtaa kuulumisia, lähettää kirjeitä tai vaikkapa viestejä. Adoption järjestäneen tahon välityksellä on myös mahdollista järjestää tapaamisia kyseisen tahon tiloissa. Avoin adoptio ei ole virallinen käsite, sillä tarkoitetaan yhteydenpidon säilymistä lapsen ja syntymävanhempien välillä. (Pasanen & Tervonen-Arnkil 2013, 53 - 54.)

Uuden kesällä 2012 voimaan tulleen adoptiolain myötä on Suomen lainsäädäntöön myös lisätty säätely adoptioon annetun lapsen ja hänen aikaisemman vanhemman välisestä yhteydenpidosta. Yhteydenpito toteutetaan jos se katsotaan olevan lapsen edun mukaista ja se perustuu aina adoptiovanhemman ja aikaisemman vanhemman väliseen sopimukseen. (Peltonen & Timonen 2013, 20.) Käytännössä tämä tarkoittaa käräjäoikeuden vahvistusta yhteydenpitosopimukselle. Sopimuksessa voidaan yksityiskohtaisesti sopia, miten adoptoitu lapsi ja syntymävanhemmat voivat säilyttää yhteyden. Yhteydenpidon tarkempi sisältö määritellään aina tapauskohtaisesti. (STM 2013.)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisempia tutkimuksia juuri tästä aiheesta ei ole saatavilla. Joidenkin kuntien lisäksi Pelastakaa lapset ry on Suomessa suurin toimija kotimaisen adoption saralla. Organisaatiossa on tehty myös paljon kehittämis- ja tutkimustyötä liittyen kotimaiseen adoptioon. *Kohtaaminen*- kotimaisen adoption kehittämissankkeen puitteissa on tehty tutkimuksia ja tuotettu materiaalia. Kotimaista adoptiota historiallisessa kontekstissa on tarkastellut myös Anu Övermark pro gradu -tutkielmassaan Salatusta avoimeksi. Tutkimuksen mukaan kotimaisessa adoptioprosessissa yhteydenpito biovanhempiin ja yleinen ajattelumaailma

adoptiosta ovat muuttuneet vuosien saatossa hyväksyvämpään ja avoimempaan suuntaan. (Övermark 2013, 107.) Avointa adoptiota on tarkasteltu kansainvälisestä kontekstista Saara Jäppisen pro gradu -tutkielmassaan vuonna 2010, ennen kuin uusi lakimuutos astui voimaan vuonna 2012 (Jäppinen 2010).

3 PERHEHOITO LASTENSUOJELUN HOITOMUOTONA

Lastensuojelulain muutoksen myötä kuntien tulisi ensisijaisesti pyrkiä sijoittamaan lapsi perhehoitoon. Laitoshoito on vaihtoehtona silloin, kun perhehoito ei syystä tai toisesta ole tapauksessa lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Perhehoito on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua, jonka kunnat ovat velvollisia järjestämään. Kunnat itse päättävät, miten ne perhehoitopalvelut järjestävät. Kunta voi itse järjestää perhehoitopalvelut eli rekrytoida perheitä, valmentaa heitä sekä järjestää tukea perhehoitajille tai sitten voi ostaa perhehoitopalveluita tai perhehoitopaikan yksityisiltä palvelun tuottajilta. Monet kunnat kuuluvat laajempiin alueellisiin lastensuojelua tai muuta perhehoitopalveluiden järjestämisestä vastaaviin yksiköihin. Yksiköt järjestävät perhehoitopalvelut kuntien tarpeiden mukaan. (Miten perhehoito järjestetään?)

Perhehoidolla tarkoitetaan ympärivuorokautista hoitoa, huolenpitoa ja kasvattamista, joka järjestetään lapselle hänen kotinsa ulkopuolella toisessa yksityiskodissa. Näitä koteja kutsutaan myös sijaiskodeiksi ja perhehoitajia sijaisvanhemmiksi. Perhehoidossa lapsi pääsee kodinomaiseen ympäristöön ja lapselle voidaan näin taata läheisiä ja vakaita ihmissuhteita turvaamaan lapsen sosiaalista, psyykkistä ja fyysistä kehitystä sekä kasvattamaan perusturvallisuuden tunnetta. (Sosiaaliportti.)

Sijaishuollossa perhehoito voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista tai kriisiperhetoimintaa (Lastensuojelun perhehoito). Tässä tutkimuksessa sijaishuollon perhehoidolla tarkoitetaan lyhytaikaista perhehoitoa. Adoptioon siirtyvät vauvat sijoitetaan yleensä lastensuojelun avohuollon tukitoimena lyhytaikaiseen perhehoitoon.

3.1 Perhehoitaja

Lain mukaan perhehoitajaksi katsotaan henkilö, joka antaa sosiaalihuoltolain mukaista ympärivuorokautista perhehoitoa omassa kodissaan (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710, 25.§). Kunnan tulee tehdä toimeksiantosopimus perhehoitajan kanssa. Perhehoitajaksi voi ryhtyä henkilö, joka kokemukseltaan, koulutukseltaan tai muilta ominaisuuksiltaan on kykenevä tarjoamaan perhehoitoa. Perhehoitajilta edellytetään ennakkovalmennusta tehtävään. (Perhehoitajalaki 8.4.2011/317.)

Perhehoitajan tulee suojata ja hoivata lasta sekä tukea hänen kehitystään. Perhehoitajan tehtävä on myös tukea lapsen yhteydenpitoa hänelle läheisiin ihmisiin sekä sitoutua lapsen hoitoon. Perhehoitajan tulee tehdä myös yhteistyötä eri tahojen kanssa lapsen asioissa. (THL 2015.)

3.1.1 Ennakkovalmennus

Ennakkovalmennuksen tavoite on tuoda perhehoitajuudesta kiinnostuneille riittävästi tietoa erilaisista valmiuksista joita tarvitaan ryhdyttäessä sijaisvanhemmaksi. (Pesäpuu 2008, 5). Valmennuksella pyritään takaamaan jokaiselle lapselle tasavertainen mahdollisuus päästä perheeseen, joka on hyvin valmentautunut tehtävään. Näin myös pystytään takaamaan lapselle hyvä hoito ja huolenpito, koska sijaisperheillä on riittävästi tietoa ja taito vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. (THL 2015.)

Ennakkovalmennuksen tulisi vastata sitä, mitä perhehoitajan työssä edellytetään. Valmennuksessa tulisi huomioida hoidettavan mahdollinen erityisyys sekä hoitajan valmiudet ja osaaminen. Valmennuksen laadusta kertovat sen kesto, määrä sekä valmennuksen prosessinomaisuus. (Kunnat.net 2011.) Henkilökohtainen prosessi valmennuksen aikana on olennainen osa perhehoitajan valmiuksien kehittämisen kannalta. Valmennuksen tarkoituksena on perehtyä ennakolta perhehoitajan tehtävään ja oppia tiedostamaan omia valmiuksia sekä ymmärtää, millaisia valmiuksia tarvitaan lapsen tarpeisiin vastaamiseen. (Lastensuojelun perhehoito.)

Koulutukseen osallistuminen vaatii sitoutumista ja jokaisella tapaamiskerralla arvioidaan teeman mukaan tarvittavia valmiuksia yhdessä kouluttajien kanssa (Pesäpuu ry 2008, 5.) Koulutuksen tulisi olla myös perhehoitajaa koskevaa lainsäädäntöä, asemaa sekä velvollisuuksia koskevia asiasisältöjä. Valmennuksen lopussa tehdään yhdessä valmentajien kanssa kirjallinen arviointi, jossa pohditaan valmennettavan edellytyksiä ja valmiuksia toimia perhehoitajana. (Kunnat.net 2011.)

3.1.2 Perhehoitajana tarvittavat valmiudet

Valmennuksessa keskeisiä tietoja ja taitoja käsitellään valmiuksina, jotka ovat välttämättömiä lapsen suojelemisessa ja hoitamisessa. Kokeneet sijaisvanhemmat, adoptiovanhemmat, sosiaalityöntekijät ja muut ammattilaiset ovat yhdessä laatineet valmennuksessa käsiteltävät valmiudet. Näitä valmiuksia ovat (Pesäpuu ry 2008 5 – 7):

Kyky suojella ja hoivata lasta eli tarjota lapselle sellaista hoivaa ja huolenpitoa, joka tukee lapsen sosiaalista, psyykkistä ja fyysistä kehitystä ja kasvua. Perhehoitajalla tulee olla myös riittävästi tietoa ja taitoa, jotta hän pystyy asettamaan lapselle tarvittavia rajoja ja ohjata käyttäytymistä sekä tarjota lapselle myönteinen ja varaukseton tuki turvallisessa ympäristössä.

Tukea lapsen kehitystä ja ottaa huomioon kehitykselliset viiveet. Lapsi tulee hyväksyä omana itsenään ja perhehoitajan tulee ymmärtää, tiedostaa ja huomioida lapsen yksilölliset tarpeet. Tärkeää on, että perhehoitaja on vuorovai-
kutuksessa lapsen kanssa ja toimii hänen kanssaan ikä- ja kehitystasojensa mukaan. Hänen tulee myös pystyä huomioimaan lapsen mahdolliset kehitykselliset viiveet ja osata reagoida niihin.

Tukea lapsen suhteita syntymävanhempilnsa ja turvata lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuminen. Tämä valmius vaatii perhehoitajalta kykyä hyväksyä lapsen tausta ja ymmärtää sen merkitys lapsen elämälle. Perhehoitajan on myös tärkeää ymmärtää perhesuhteiden tukemisen ja ylläpitämisen tärkeys ja niiden vaikutus lapseen ja hänen käyttäytymiseensä.

Sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan. Tätä valmiutta tarvitaan, jotta perhehoitajaksi ryhtyvät ymmärtäisivät pysyvyyden ja jatkuvuuden merkityksen lapselle. Tärkeää on myös tiedostaa, että jokaisen lapsen ensisijainen oikeus on saada elää omien vanhempiensa kanssa ja perhehoitajan tulisikin ymmärtää, miten muutokset, kuten lapsen paluu takaisin syntymäperheeseen voi vaikuttaa lapseen ja miten häntä voi siihen valmistella.

Yhteistyön tekeminen lapsen asioissa. Perhehoitajan tulee tiedostaa yhteistyön ja yhteistyötahojen merkitys ja hänellä tulee olla taitoa tehdä yhteistyötä lapsen asioissa lapselle läheisten ihmisten kanssa. Myös muiden yhteistyötahojen kanssa täytyy olla taitoa tehdä yhteistyötä ja olla tiimin jäsenenä. Perhehoitajien tulisi myös ymmärtää sijaisvanhempien oikeudet sekä velvollisuudet. (Pesäpuu ry 2008, 5 - 7.)

3.2 Perhehoidon merkitys

Perhehoidon tavoitteena on tukea ja edistää lapsen sosiaalista kehitystä ja perusturvallisuuden muodostusta perheenomaisessa hoidossa sekä antaa mahdollisuus läheisille ihmissuhteille (Sosiaalihuoltolaki 3.4.1992/311).

Jokainen lapsi ansaitsee kasvunsa ja kehityksensä tueksi mahdollisuuden kiintyä ja kiinnittyä, turvallisen kodin ja luotettavaa vanhemmuutta. Perhehoidossa lapsi elää perheenjäsenenä hänet pystytään kohtaamaan yksilönä ja hänellä on mahdollisuus luoda pysyviä, jopa eliniän kestäviä kiintymyssuhteita. Sijaisperheellä onkin todettu olevan merkittävä rooli kiintymyssuhteen muodostumisessa. (Perhehoitoliitto.)

4 KIINTYMYSSUHDE

Kiintymyssuhdeteorian on luonut brittiläinen psykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlby. Hänen kehittämiensä kiintymyssuhdeteoria perustuu siihen, että jo lajikehityksellisesti ihmisillä on vauvasta asti tarve kiintyä lasta hoivaavaan aikuiseen. Lapsi tarvitsee jatkuvaa huolenpitoa ja hoivaa eloonjäämisen edellytyksenä. (Hautamäki 2011, 30.) Bowlbyn mukaan kiintymyssuhteen muodost-

tumiseen tarvitaan jatkuvaa hoivaa jonka tulee olla vastavuoroista ja perustua tunnesiteeseen vauvan ja hoitajan välillä. Vauva alkaa muodostaa tunnesidettä siihen aikuiseen, jonka kokee luotettavana ja turvallisena. (Rusanen, 2011, 27.) Tärkeää kiintymyssuhteen muodostumiselle on se että lasta hoivaava aikuinen muodostaa ja säilyttää lapseen fyysisen ja psyykkisen yhteyden. Kiintymyssuhde muodostuu vuorovaikutuksesta syntyneistä erityisistä kokemuksista. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan tunnesuhdetta, jonka lapsi muodostaa läheisimpään ihmiseen. Kiintymyssuhde tarjoaa lapselle lohdun, hoivan ja turvan kokemuksen. Lapsi voi luoda elämänsä aikana useita kiintymyssuhteita mutta ensisijainen kiintymyssuhde syntyy sen ihmisen kanssa, johon vauva ensisijaisesti kiintyy eli monesti vastasyntyneistä puhuttaessa äitiin. (Silven & Kouvo 2010, 70.)

Jotta vauva voisi kiintyä kunnolla häntä hoivaneeseen henkilöön, tulee lapsen kyetä erottamaan hänet. Lapsi pystyy erottamaan ihmisiä noin 3kk ikäisenä. Kiintymyskäyttäytymistä havaitaan vasta noin puolen vuoden ikäisillä lapsilla. (Rusanen 2011, 35.) Selvästi se näkyy esimerkiksi lapsen vierastamiskäyttäytymisenä tuossa iässä.

4.1 Kiintymyssuhteen merkitys

Lapsen normaalin kehityksen kannalta on todella tärkeää, että vauvalle tarjotaan mahdollisuus turvalliseen, luotettavaan ja pysyvään kiintymyssuhteeseen. Vastasyntyneellä vauvalla on luontainen valmius solmia tällainen suhde äitinsä tai äitihahmonsa kanssa. (Peltomaa 2003, 211.) Tutkimuksissa puhutaan yleensä vastasyntyneen ja äidin välisestä vuorovaikutuksesta, mutta vuorovaikutuksen periaatteet ovat yleistettävissä koskemaan vuorovaikutusta yleisesti aikuisen ja lapsen välillä. Sukupuolella tai biologisuudella ei siis ole merkitystä, vaan sillä, kuinka sensitiivisesti aikuinen osaa olla lapsen kanssa vuorovaikutuksessa. Tutkimus vanhemman ja vauvan välisestä vuorovaikutuksesta pätee siis niin äiteihin, isiin, isovanhempiin, sijaisvanhempiin kuin adoptiovanhemiinkin. (Sinkkonen 2008, 86 - 87.)

Turvallinen kiintymyssuhde merkitsee lapselle paljon. Sillä on vaikutusta lapsen fysiologiseen, neurologiseen, sosiaaliseen, kommunikaatiiviseen, kognitiiv-

viseen, emotionaaliseen ja jopa neurologiseen kehitykseen. (Hughes 2011, 19.) Varhaisessa vaiheessa opitut sisäiset mallit turvallisuudesta, läheisyydestä ja oman arvon kokemuksista ovat suhteellisen pysyviä ja ne muokkaavat ja ohjaavat lasta tulevaisuudessa. On myös väitetty, että kiintymyssuhde on kaikkien myöhempien rakkaussuhteiden prototyyppi. (Punamäki 2011, 176.) Turvallinen kiintymyssuhde näkyy myöhempanä myös hyvänä itsetuntona ja itseluottamuksena. Lapsi on kokenut että hän on arvokas, koska häntä hoitanut aikuinen on vastannut lapsen tarpeisiin ja pystynyt luomaan lapselle hyvän olon. Turvallinen kiintymyssuhde voi tutkimusten mukaan myös lisätä sosiaalisia taitoja myöhemmässä iässä. (Rusanen 2011, 74.)

4.2 Varhainen vuorovaikutus

Vauvan sosiaalinen kehitys alkaa jo ennen vauvan syntymää hermoston toiminnan ansioista. Hahmotuskyky alkaa kehittyä heti lapsen synnyttyä, vauva aistii, oppii ja tuntee jo vastasyntyneestä asti. (Silven 2010, 54.) Vauva alkaa myös ilmaista omia tarpeitaan eri tavoilla: itkemällä, ääntelyllä ja liikehdinnällä. Äitihahmon herkkyys huomioida vauvan tarpeet ja niiden tyydyttäminen on tärkeää, sillä silloin vauva oppii luottamaan ja turvaamaan hänelle lähimpänä olevaan aikuiseen. Pelkkä fyysisten perustarpeiden tyydyttäminen ei kuitenkaan takaa vauvalle tasapainoista kehitystä. Vuorovaikutus äidin tai äitihahmon ja muiden lasta hoivaavien kanssa on elintärkeää vauvan kehityksen kannalta. Kinektis-taktilliset eli tuntoaistiin perustuvat ärsykkeet, kuten vauvalle hymyileminen, jokeltaminen, sylittely, vauvan kanssa leikittely ja itse katsekontakti ovat merkittävä osa vuorovaikutusta. (Rusanen 2011, 36.) Ne kehittävät vauvan aivoja ja tunne-elämää niin sosiaalisesti kuin tiedollisesti. Myös vauvan taidot oppia ilmaisemaan itseään kehittyvät kun häntä hoivaava äitihahmo mukautuu vauvan tunnetiloihin. (Jouhki & Markkanen 2007, 24.) Vuorovaikutus on onnistunutta, kun se tuottaa molemmille iloa (Rusanen 2011, 91).

4.3 Kiintyminen ja kiinnittyminen

Kiinnittymisen edellytyksenä on, että lasta hoivaava aikuinen huomaa lapsen viestit ja osaa tulkita niitä. Hän kykenee vastaamaan oikeaan aikaan oikealla tavalla lapsen lähettämiin viesteihin. Jo sikiövaiheessa vauva kuulee ääniä, jotka hän tunnistaa myös syntymänsä jälkeen. Vauva pystyy äänen ja tuoksun perusteella valitsemaan oman biologisen äitinsä, jos siihen vain on mahdollisuus. Tämän vuoksi myös varhaisessa vaiheessa tapahtunut sijoitus on aina iso muutos vauvan elämässä, sillä se rikkoo vauvan normaalin olotilan jatkumon. (Kalland 2011, 201.)

Vauvan kasvaessa normaalioloissa kiinnittyminen tapahtuu vaiheittain. Varhaisessa vaiheessa adoptoitujen vauvojen olemassaolon jatkumo on katkeilevaa, mikä vaikuttaa vauvan kokemukseen siitä, ettei hänen olemassaolollaan ole jatkuvuutta. Vauvan orientoitumiskyky voi vaurioita, jos hän kokee menettäneensä tärkeän henkilön johon vauva on luonut erityisen ja ainutlaatuisen suhteen. (Peltomaa 2003, 211.)

John Bolwbyn kiinnittymisen ensimmäisessä vaiheessa vauva alkaa orientoitumaan toista ihmistä kohti hakemalla katse- ja kehokontaktia. Pienellä vauvalla on rajalliset viestittämiskeinot, esim. hymyileminen ja itkeminen, joilla hän pyrkii saamaan vanhemman huomiota. Lapsen kyky käyttäytyä valikoidusti on kuitenkin tässä vaiheessa vielä rajallinen. Tässä varhaisessa vuorovaikutusvaiheessa lapsi tunteiden sävyttämien katseiden ja kosketusten avulla alkaa kokea olevansa hyvä ja huolenpidon arvoinen ja näin tämä tunne tulee osaksi vauvan kasvavasta käsityksestä omasta itsestään. (Kalland 2011, 201.)

Toisessa kiinnittymisvaiheessa lapsen kyky orientoitua valikoidusti on jo kehittynyt. Vauva alkaa erottamaan henkilöitä toisistaan, ja näin vuorovaikutus saattaa olla erilaista toisten ihmisten kuin vanhempien kanssa, vaikka vauva ei vielä varsinaisesti vierasta. (Kalland 2011, 201 - 202.) Vauva muodostaa ainutlaatuisen ja erityisen suhteen toiseen ihmiseen. Myös kiinnittymiskäyttäytyminen alkaa tässä vaiheessa ja lapsi hakee turvaa vanhemmaltaan. Vuorovaikutus ympäröivään maailmaan on alkanut, ja vauva ja vanhempi tutustuvat tähän kaikkeen yhdessä. Katsekontaktin avulla vauva tarkkailee, miten hänen tulisi suhtautua ympäröivään maailmaan. (Peltomaa 2003, 211.)

Kolmannessa vaiheessa lapsi alkaa jo vierastamaan muita eli hän käyttää vanhempiaan turvallisuuden perustana. Lapsi tarkistaa usein kesken leikkien, onko vanhempi vielä paikalla, ja etsii vanhempansa, jos tämä ei ole näkyvissä. Tässä vaiheessa lapset myös monesti käyvät aina välillä tankkaamassa rakkautta ja turvallisuutta vanhempiensa sylissä. Lapsi alkaa myös käyttäytymään selvästi varautuneemmin vieraiden joukossa, vaikka ei niin selvästi vierastaisikaan. (Kalland 2011, 202.)

Neljäs vaihe alkaa kun lapsi on noin neljävuotias. Tässä vaiheessa on kaksi aktiivista osapuolta, jotka muodostava tavoitteellisesti ohjatun neuvottelusuhteen ja sopivat ja keskustelevat yhdessä mm. säännöistä. Lapsi ei vaadi enää välitöntä tarpeiden tyydyttämistä vaan hänen kanssaan voi jo neuvotella. Lapsi on tässä vaiheessa kyennyt luomaan kiintymyssuhteen työmallin, jonka avulla hänellä on käsitys itsestään, hoivaavista aikuisista sekä käsitys vuorovaikutuksesta itsensä ja toisten välillä. (Kalland 2011, 203.)

4.4 Aivojen toiminnallinen kehitys

Aivot alkavat kehittyä jo raskausaikana. Silloin aivojen kehitys on lähinnä rakenteellista. Toiminnallinen kehitys alkaa heti syntymän jälkeen. Toiminnallisella kehityksellä tarkoitetaan aivojen hermosolujen liittymistä toisiinsa toiminoissa ja sitä, miten aivoalueiden välillä alkaa kehityksen edetessä syntyä laajoja toiminnallisia yhteyksiä. (Mäntymaa & Puura 2011, 17 - 19.) Jokainen yksilö alkaa muodostamaan aivoissaan ympäristöönsä mahdollisimman hyvin viiritäytyneen järjestelmän, jonka avulla vauva pystyy jäsentelemään aistimuksiaan ja havaintojaan (Mäkelä 2011, 109).

Aivoissa alkaa tapahtua jäsentymistä ja integroitumista. Jäsentymisellä tarkoitetaan toiminnallisten yksiköiden ja yhteyksien syntymistä ja integroitumisella tarkoitetaan toiminnallisten yhteyksien yhtymistä laajoiksi toiminnallisiksi kokonaisuuksiksi. Nämä integroitumiset näkyvät lapsen kehityksessä ns. kehitystasohyppäyksinä kuten esimerkiksi sosiaalisen hymyn kehittyminen 2–3 kuukauden ikäisenä. Ympäristöstä saadut kokemukset ohjaavat aivojen toiminnallista kehittymistä eli synapsien syntymistä ja ylimääräisten yhteyksien karsimista. Nämä kokemukset liittyvät nimenomaan hoivaan ja vuorovaikutukseen vanhemman kanssa. Varhaiset vuorovaikutuskokemukset ohjaavat myös lapsen psyykkistä kehitystä. Tämä perustuu aivojen plastisuuteen eli raken-

teen ja toiminnan kykyyn muovautua elimistön tarpeiden sekä ympäristön vaikutuksien mukaisesti. Plastisuudella on kaksi muotoa, kokemuksesta riippuva plastisuus ja kokemusta odottava plastisuus. Kokemuksesta riippuva plastisuus on yhteydessä vuorovaikutuskokemuksiin ja yksilöllisiin kokemuksiin kuten oppimiseen. Kokemusta odottavassa aivojen plastisuudessa on kysymys siitä, että vauva tarvitsee jonkun tietyn kokemuksen tai ärsykkeen kehittyäkseen. (Mäntymaa & Puura, 2011 17 - 19.) Tämä varhainen kehitys vaatii ympäristövaikutteita. Jokainen kehitysvaihe muodostuu edellisen muodostaman perustan päälle. (Glaser 2001, 76.) Monesti nämä kokemukset ja ärsykkeet täytyy kokea nimenomaan herkkyykskauden eli kriittisen kehitysvaiheen aikana. Ensimmäisten elinkuukausien on esitetty mahdollisesti olevan lapsen kognitiivisessa kehityksessä herkkyykskausi. (Mäntymaa & Puura, 2011 17 - 19.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksessani käytän laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä voidaan tutkia erilaisia ihmisten välisiä ja sosiaalisia merkityksiä. Ihmisten ajatukset, toiminnat, yhteiskunnalliset rakenteet ja tavoitteiden ja päämäärien asettaminen ovat ihmisistä lähtöisiä ja ihmiseen päättyvinä tapahtumia, jotka ilmenevät merkityskokonaisuuksina. Laadullisella tutkimuksella tavoitellaan siis ihmisen omia kuvauksia hänen kokemastaan todellisuudesta. (Vilkkä 2005, 97.) Olennaista on todellisen elämän kuvaaminen sekä pyrkimys löytää ja paljastaa tosiasioita eikä todentamaan vain jo tiedossa olevia seikkoja ja väittämiä. Tähän kytkeytyy myös ajatus siitä, että todellisuus on hyvin monimuotoinen. Laadullisella tutkimuksella pyritäänkin kohteen tutkimiseen hyvin kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei voida kuitenkaan pitää pelkästään totuuden löytämistä. Tärkeää on löytää sellaisia ihmisen tuottamia kulttuurituotteita tai toimintaa, jotka perustuvat tutkimuksen aikana muodostuneihin tulkintoihin ja joita ei voida välittömästi havainnoida. Tutkimuksessa kerätään ihmisten kuvaamia kokemuksia ja näkemyksiä, joiden avulla pyritään ratkaisemaan näitä välittömästi tavoittamattomia asioita. (Vilkkä 2005, 98.) Kvalitatiivinen tutkimus on siis holistista tiedonhankintaa, jonka aineisto pyritään kokoamaan aidoissa todellisissa tilanteissa. Tietoa kerätään suoraan ihmisiltä, apuna voidaan käyttää myös kyselyitä ja lomakkeita. Aineisto pyri-

tään analysoimaan moniulotteisesti ja laajasti, tutkija voi itse päättää, mikä tieto on olennaista tutkimuksen kannalta. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää aineiston keruuseen erilaisia metodeja, joista suositeltavina pidetään niitä joissa tutkittavien näkökulmat ja kokemusten kuvaukset pääsevät parhaiten esille esim. haastattelut. Tutkittavien joukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tutkimussuunnitelma voi myös muotoutua joustavasti tutkimuksen edetessä olosuhteiden mukaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Laadullisella tutkimuksella ei haeta yleistettävyyttä niin kuin esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa, tutkimuksen kokoa tärkeämpää on tutkimuksen laatu (Vilka 2005, 126). Laadullisella tutkimusmenetelmällä voin parhaiten tutkia perhehoitajien näkemyksiä ja kokemuksia heidän työstään hoitaa adoptioon siirtyviä vauvoja.

5.1 Tutkimuskysymykset

Perhehoitajien työssä hoitaa adoptioon siirtyviä vauvoja kohdataan erilaisia tilanteita, ja tunteita, jotka voivat poiketa paljon siitä, että lapset olisivat tulleet sijoitetuiksi muista syistä. Perhehoitajia koulutetaan kuitenkin yhdellä konseptillä, PRIDE- koulutuksella. Pelastakaa Lapset ry ja myös jotkut kunnat järjestävät lisäkoulutusta perhehoitajille, jotka toimivat lyhytaikaisten sijoitusten parissa. Lisäksi lainmuutosten myötä adoptio saattaa nousta yhdeksi lastensuojelulliseksi toimenpiteeksi sekä tuoda perhehoitajan työhön uusia ulottuvuuksia. Halusin tutkimuksessani löytää vastauksia miten perhehoitajat itse kokevat työnsä ja millaisia erilaisia tapoja heillä on hoitaa käytännön asioita. Tämän vuoksi seuraavat kysymykset muodostuivat tutkimuskysymyksiksi:

Miten perhehoitajat kokevat työnsä hoitaessaan adoptioon siirtyvää vauvaa?

Millaisia erilaisia tapoja ja käytäntöjä heillä on hoitaessaan adoptioon siirtyvää vauvaa?

5.2 Menetelmät

Tutkimus on laadullinen tutkimus jonka aineisto on kerätty puolistrukturoituna teemahaastatteluina. Haastattelut on nauhoitettu, litteroitu ja aineiston analysoimiseen on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua.

5.2.1 Puolistrukturoitu haastattelu

Tässä menetelmässä haastatteluun poimitaan tutkimuskysymyksiin nähden keskeisimmät teemat ja aiheet tutkimustulosten ja johtopäätösten aikaansaamiseksi (Vilka 2005, 100). Etukäteen asetetut teemat ovat löytyneet tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä, mutta teemahaastattelu on säilytetty tässä tutkimuksessa mahdollisimman avoimena, jotta myös kokemusperäiset ja intuitiiviset havainnot voidaan sallia (Tuomi, Sarajärvi 2009, 75). Tutkimuksessani pyrin valitsemaan teemat ja tarkentavat kysymykset niin että vastauksista löytyisi kuvaavia kokemuksia, ajatuksia ja käytäntöjä perhehoitajan työstä adoptioon siirtyvien vauvojen parissa.

Haastattelussa kysymykset jaoteltiin teemoittain vauvan tulemisesta perhehoitoon siihen saakka, kunnes vauva lähtee sijaisperheestä adoptioperheeseen. Teemat on pyritty fokusoimaan niin, että saadaan selville erityisesti vauvan siirtymätilanteisiin liittyviä käytäntöjä, kokemuksia ja näkemyksiä.

Haastattelu on valittu aineiston keruumenetelmäksi, sillä se on joustava tapa saada aineistoa. Kysymyksiä pystyy esittämään uudestaan, niitä voi tarkentaa ja selventää sekä oikaista väärinkäsityksiä. Haastatteleamalla voi myös käydä keskustelua haastateltavan kanssa ja olla välittömässä vuorovaikutuksessa. Nämä ovat etuja, koska haastattelun tarkoituksena on kerätä mahdollisimman paljon tietoa. Selventämällä, tarkentamalla ja oikaisemalla kysymyksiä saadaan kohdennettua vastaus kysymykseen. (Tuomi, Sarajärvi 2009, 73.)

Alun perin tarkoitukseni oli käyttää menetelmänä avoimia haastatteluita. Toivoin näin saavani mahdollisimman aitoa ja johdattelematonta tietoa perhehoitajien ajatuksista ja kokemuksista. Aihe on mielenkiintoinen ja paljon ajatuksia ja tunteita herättävä, joten päädyin kuitenkin puolistrukturoituun teemahaastatteluun saadakseni varmasti tutkimuskysymyksilleni vastauksia. Lisäksi toivoin aineiston koon pysyvän suhteellisen pienenä, jolloin se helpottaisi aineiston aukikirjoittamista.

5.2.2 Sisällönanalyysi

Aineiston analysoimisessa käytettiin menetelmänä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysia voidaan toteuttaa aineistolähtöisenä analyysina tai teorialähtöisenä

analyysinä. Tässä tutkimuksessa käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jonka ideana on löytää aineiston keruun jälkeen jokin tyypillinen kertomus tai toiminnan logiikka. Vasta tämän jälkeen aineistoa lähdetään analysoimaan. (Vilkkä 2005, 140.) Toisin kuin teoreettisessa aineiston analysoimisessa, pyritään sisällönanalyysillä luomaan aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aikaisemmilla tiedoilla ja teorioilla ei ole tekemistä aineiston analysoimisen ja lopputulosten kannalta, vaan analyysi lähtee aineistosta esiin nousseiden seikkojen määrittelemänä. Analyysiyksiköt on valittu tutkimusaineistosta niin, että ne auttavat vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Aineiston keräämisen jälkeen minulla oli monta tuntia nauhoitettuja teema-haastatteluita. Ensimmäiseksi aineisto täytyi saada kirjoitettuun muotoon eli litteroitua. Litterointi on välttämätöntä, jotta aineisto saadaan tutkittavaan muotoon. Se myös helpottaa aineiston ryhmittelyä ja jäsentelyä. Aineiston litterointi on työlästä ja aikaa vievää. Tutkimuksen luottamuksellisuuden säilyttämiseksi litteroinnin tulee vastata haastateltavien puhetta, eikä sitä saa muuttaa tai muokata. Litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimuksen tavoitteista ja analyysitaivoista. (Vilkkä 2005, 116.) Kirjoitetussa muodossa olevaa aineistoa tuli yhteensä 59 sivua. Rajasin aineistosta olennaisen, tutkimukseni tarkoitukseen ja tutkimuskysymyksiini, liittyvän tiedon. Muiden mielenkiintoisten asioiden rajaaminen tämän tutkimuksen ulkopuolelle oli välttämätöntä, pyrin pysymään vain aineistossa, jossa on tutkimuskysymykseni kannalta olennaista tietoa. (Tuomi, Sarajärvi 2009, 92.)

Rajauksen jälkeen tiivistin aineiston ja teemoittelin sen. Teemoittelu oli suhteellisen helppoa, koska aineisto oli kerätty käyttäen teemahaastatteluita joten se oli jokseenkin valmiiksi jäsennelty (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Käytin teemoittelun apuna erivärisiä korostuskyniä, joiden avulla etsin aineistosta teemaan sopivia kuvauksia ja näkemyksiä. Teemoittelussa käytin apuna myös taulukointia (*liite 4* ja *liite 5*), joihin keräsin niihin olennaisimmat ja keskeisimmät asiat. Tämä helpotti ja selkeytti aineiston analysoimista.

5.3 Aineiston keruu

Aineisto on kerätty haastattelemalla seitsemää perhehoitajaa, joilla on tai on joskus ollut perhehoidossa adoptioon siirtyviä vauvoja. Tutkimuksessa pyritään selvittämään nimenomaan heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan työ-

tään erilaisten teemoittain jaettujen kysymyksien avulla. Haastatteluissa kolmessa oli paikalla vain sijaisäiti ja neljässä molemmat sijaisvanhemmat. Haastateltavat löytyivät Pelastakaa Lapset ry:n kautta ja he toimittivat laatimani haastattelupyyntökirjeen (*liite 1*) perhehoitajille. Haastattelupyyntökirjeessä kerrottiin haastattelun tarkoitus sekä sisältö. Kirjeessä oli myös yhteystietoni jotta tutkimukseen mukaan haluavat voisivat ottaa minuun yhteyttä. Yhteydenotot tulivat sähköpostilla, tekstiviestillä ja puheluilla. Alun perin mukaan ilmoitautui kahdeksan perhehoitajaa, mutta lopulta yksi karsiutui pois.

Ihmisten on helpompi lupautua haastateltaviksi kun he saavat heti tiedon, mitä aihetta haastattelu koskee. Haastatteluiden tarkoituksena on kerätä mahdollisimman paljon tietoa, joten perhehoitajat saivat etukäteen myös haastattelun teemat, (*liite 2*) näin he ehtisivät hyvissä ajoin pohtimaan niitä. Haastattelun onnistumisen kannalta on siis olennaista, että haastateltavat saavat etukäteen tietoa mistä tutkimuksesta on kyse sekä aihealueet, joista heiltä kerätään tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Haastattelut toteutettiin kesäkuussa 2014 perhehoitajien kotona. Ennen haastattelun alkua perhehoitajat täyttivät myös haastattelua tukevan esitietolomakkeen (*liite 3*), jossa kartoitettiin heidän koulutustaan, perhesuhteitaan ja kokemustaan perhetyöstä. Kaikilla perhehoitajilla oli ollut useampi adoptioon siirtyvä vauva perhehoidossa. Nämä taustatiedot auttoivat minua tutkijana ymmärtämään heidän elämäänsä ja kokemuksiaan ja niiden mahdollista heijastumista asioiden kuvaamiseen. Esitietolomakkeen pyrin pitämään suppeana ja tiiviinä, jotta mielenkiinto ja motivaatio säilyisi myös itse haastatteluun (Vilkkä 2005, 110.)

Käytännössä haastattelut sujuivat hyvin. Aikataulu oli toimiva ja haastatteluaikeiden sopiminen onnistui. Haastattelut olivat kestoiltaan 30 minuutista 1,5 tuntiin. Nauhurilla nauhoitetut haastattelut kuuluivat hyvin ja selkeästi. Tämä helpotti litterointia. Suurimmassa osassa haastatteluissa ei ollut mitään taustamateriaalia mikä osaltaan myös helpotti aineiston litterointia. Haasteena haastatteluissa oli saada vastaukset pysymään teemoissa, jotta voisin aineistoa analysoidessa löytää tutkimuskysymyksiäni vastaavia kuvauksia. Haastatteluiden avulla sain tutkimukseen sisällöltään laajan aineiston, vaikka haastateltavien perhehoitajien määrä ei ollut suuri.

6 PERHEHOITAJIEN NÄKEMYKSIÄ JA KOKEMUKSIA TYÖSTÄÄN

Tutkimuksessa on kartoitettu perhehoitajien omia näkemyksiä ja kokemuksia liittyen erilaisiin tilanteisiin, joita tulee vastaan kun perhehoidossa on adoptioon siirtyvä vauva. Ensiksi heiltä on kyselty yleisesti ottaen heidän näkemyksiään työn haasteellisuudesta, sen vaatimuksista ja tärkeimmistä asioista.

Tutkimuksessa on myös pyritty selvittämään tarkemmin kokemuksia ja ajatuksia yksittäisistä tilanteista, siirtymätilanteista ja käytännöistä.

6.1 Perhehoitajan työn kulmakivet

Perhehoitajien vastauksista löytyi paljon samankaltaisuuksia kyseltäessä asioista joita he pitivät työssään tärkeimpinä. Keskeisimpinä asioina nousi perheelämän yhteensovittaminen vauva-arkeen, perhehoidon tärkeys nimenomaan vauvojen sijoituksissa sekä tunnesiteen ja suhteen luominen vauvaan.

Koko perheen sitoutumista pidettiin tärkeänä asiana perhehoitajana toimiessa. Vauvan muuttaminen perheeseen tulisi olla koko perheen hyväksymää ja sen täytyisi perustua koko perheen yhteiseen päätökseen. Perhehoitajat kokivat myös, että perheen tilanne täytyy olla sellainen, että vauvalle on tilaa ja aikaa. Vauvan tulo perheeseen tuo aina muutoksia arkeen ja vaikuttaa kaikkiin perheenjäseniin.

Perhehoitajat kokivat myös tärkeäksi sen, että vauvat pääsevät suoraan synnytyssairaalaan perhehoitoon laitoksen sijasta ja voivat näin kokea läheisyyttä, turvaa ja rakkautta täysivaltaisena perheenjäsenenä. Uuden lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417) mukaan perhehoito onkin ensisijainen sijoitusmuoto.

Myös tunteiden peliin laittaminen, vauvan rakastaminen ja kuitenkin kyky luopua vauvasta nousivat tärkeiksi asioiksi. Perhehoitajat kuvailivat, että vauvaa hoitaessaan täytyy häntä hoitaa kuin omaansa, mutta kuitenkin tiedostaa se, että vauvasta täytyy myös osata luopua. Perhehoitajien kuvauksista välittyi se, miten he haluavat antaa vauvalle kokemuksen, kuinka tärkeä hän on. Vauvat ovat jo kertaalleen kokeneet eron syntymä-äidistään ja eivätkä ehkä ole saaneet kohtuaikanaan kokea rakkautta ja lämpöä, vaan äiti on saattanut kieltää koko raskauden. Perhehoitajat kokivatkin että luomalla läheisen suhteen vau-

vaan, voidaan hänelle antaa vauvalle turvallisuudentunne ja läsnäoloa. Vauvan kaikkiin tarpeisiin vastaamalla luodaan vauvalle olo, että hän on tärkeä ja hänestä välitetään. Sylin merkitys korostui vastauksissa:

”...meillä vauvat on sylissä. Ne asuu melkein sylissä.”

”...liian paljon ei voi olla sylissä. Vastaamalla ja olemalla niin kuin läsnä vauvalle ja pitämällä huolta siitä että hänellä on hyvä olla, kaikella tavalla hyvä olla”

” 110 pitäis pyrkiä antamaan sille lapselle. Vastata siihen kokonaan. Et se tietää olevansa maailman tärkein.”

Sylin merkitystä pidettiin tärkeänä, koska sen koettiin auttavan luomaan tunteita ja suhdetta vauvaan. Syli koettiin luovan vauvalle myös hyvän olon ja turvallisuuden tunteen sekä läheisyyttä.

Lastenpsykiatri Jukka Mäkelä on samaa mieltä perhehoitajien kanssa, sillä myös hän korostaa sylin merkitystä kasvavalle lapselle. Hänen mukaansa syli on aivojen kehitykselle korvaamaton kokemus, ja toisten ihmisten läheisyys sekä yhteys toisiin ihmisiin kehittävät aivojen myönteisiä tunnealueita. Lapsi, joka on saanut olla paljon syyliä ja läheisyyttä, pystyy todennäköisimmin kasvamaan yhteistyökykyiseksi sekä nauttimaan toisten seurasta. Nämä asiat edesauttavat vauvan onnellisen ja helpomman elämän luomista itselle ja ympäristölle.

Syli tuo myös turvaa vauvalle. Vauvoilla on alkeellinen kyky rauhoittua yksin, ja hän tarvitsee siihen aikuisen apua. Vuorovaikutuksessa vauvalle syntyy kyky rentoutua ja rauhoittua sylissä. Vuorovaikutus on luontevaa silloin, kun vauva on sylissä. Vauva ei osaa puhua, mutta hän aistii lämmön, liikkeen, äänet ja kosketuksen. Hoivaajan äänet, heijaaminen ja rytminen puhuminen viestittävät vauvalle, että häneen ollaan etsimässä yhteyttä. Vastasyntynyt vauva on saanut perimässään tietyt geenit, jotka määräävät tietyissä määrin hänen toimintansa mahdollisuudet, rajoitukset ja alttiudet. Ympäristöllä on mahdollisuus vahvistaa niitä ja näin muokata vauvan hermostoa ja aivoja. Jo vauvana opituista kokemuksista syntyy toimintamalleja. Sosiaalisen taitavuu-

den pohja syntyykin turvallisuuden tunteen kokemuksesta ja kyvystä nauttia yhteydestä toisiin. Näitä varten tarvitaan paljon ilon, mielihyvän ja turvallisuuden kokemusta. (Mäkelä 2015, 12 - 13.)

6.1.1 Työn haasteet

Perhehoitajat kokivat työssään suurimmiksi haasteiksi perhe-elämän nopean sovittamisen vauva-arkeen, vauvan perimän tuntemattomuuden, työn vastuullisuuden ja vaitiolovelvollisuuden sekä työn monimuotoisuuden.

Perhehoitajat kertoivat elämäntilanteen ja perhe-elämän nopean sovittamisen vauva-arkeen olevan joskus haasteellista. Vauvat saattavat siirtyä perhehoitoon lyhyellä varoitusajalla ja valmistautumiseen saattaa jäädä vain muutama päivä aikaa. Joskus tieto vauvan siirtymisestä saadaan jo hyvissä ajoin äidin odotusaikana, jolloin perhehoitajalle jää myös enemmän aikaa valmistautua vauvan tuloon. Perhehoitajan työssä arkirutiineja joudutaan soveltamaan ja asioita sovittamaan ja sopimaan uusiksi vauvan muutettua perheeseen. Lähes kaikissa perheissä oli myös muita lapsia. Monet perhehoitajat tunsivat vauvan tulon perheeseen samanlaiseksi haasteeksi, kuin jos vauva olisi ollut biologinen, mutta adoption siirtyvät vauvat tulevat lyhyemmällä varoitusajalla:

”Et silleen yleisesti mä ajattelen että sen oman elämäntilanteen ja sen perheen sovittaminen siihen vauva-arkeen.”

”Ja käytännös ne arkirutiinit pitää soveltaa silloin kun se lapsi tulee.”

Haasteena koettiin myös se, että vauvan perimää ei aina tunneta. Tämä aiheuttaa haasteita etenkin, jos vauva sairastuu tai hänellä on jotain vaivoja. Aina ei ole tarkkaa tietoa mahdollisista alttiuksista sairauksille tai allergioille. Joidenkin kohdalla ei ole myöskään tietoa raskausajasta. Muutama perhehoitaja kertoi vauvan sairastuneen niin vakavasti, että on tarvittu sairaalahoitoa. Heidän vastauksissaan korostui nimenomaan haasteena se, että vauvan perimästä ei ollut etukäteen mitään tietoa. Eräs perhehoitaja kuvaili tilannetta näin:

”Nii, no haasteellista on se, et sä et koskaan tiedä sen lapsen perimää. Se on aina itsessään jo haaste, ku sä et tavallaan tiedä mitä se pitää sisällään.”

Sairaudet ja sairastumiset nousivat vastauksissa myös haasteelliseksi jo vastuu-kysymyksien vuoksi. Perhehoitajilla on vastuu vauvan hoidosta ja silloin kun vauvan terveydessä ilmenee jotain poikkeavaa, vastuukysymykset korostuvat. Joskus myös sairaala- ja lääkärikäynnit tuovat haasteita mukanaan, kun vauvan tarinaa ja taustaa kysellään ja vastauksia ei ole tai vaihtoehtoisuus sitoo:

” Vaikka alkuunsa se oli sitä, et kuinka sulla voi olla tällöinen? Kuka tän jutun takana on? Et semmonen epäily, et mistä sä oot tän saanu?”

Muutama perhehoitaja kokikin haasteeksi myös yleisesti ihmisten uteliaisuuden vauvaa kohtaan. Vauvasta kysellään eikä kysymyksiin voi vastata. Varsinkin puolittut ovat kovin kiinnostuneita tietämään, mistä vauva on tullut, mikä vauvan tarina on.

Yli puolet vastaajista mainitsi työn monimuotoisuuden yhdeksi sen haasteista. Yhteistyötä tehdään joskus myös biologisen vanhemman kanssa ja joskus sekin voi tuoda haasteita mukanaan. Harkinta-ajan aikana biologisilla vanhemmilla on oikeus käydä katsomassa ja hoitamassa vauvaansa. Perhehoitajana sitoudutaan siihen että biologiset vanhemmat voivat vierailta ja käydä hoitamassa vauvaa. Näissä tilanteissa haasteeksi koettiin perhehoitajan rooli. Kuinka biovanhempiin tulisi suhtautua ja kuinka heitä tulisi tukea tilanteessa, jossa he tulevat katsomaan vauvaa ja ovat suurien päätöksiä äärellä? Perhehoitajien ajatuksia yhteistyöstään syntymävanhempien kanssa:

” Siinä mielessä oli mulle tärkeää se että mä osaisin niin kun olla heille avuksi, kun mä en tunne heitä ollenkaan ja oli nää ennakkokuvat ja ajatukset, niin sillä lailla se oli haasteellista.”

”Äiti kävi tosi paljon täällä meillä, hoiteli vauvaa paljon ja oli vauvaan ihan kontaktissa. Sithän kukaan ei tiennyt mikä oli hänen päätöksensä. Ja se oli tavallaan ihan hirmuisen rankkaa.”

Joskus perhehoidossa oleva vauva palaakin takaisin syntymä-äidilleen. Perhehoitajat eivät ole yleensä tietoisia, minkä päätöksen syntymä-äiti tekee harkinta-ajan päätyttyä. Synnytyksen jälkeen saattavat myös syntymä-äidin mielialpiteet muuttua useamman kerran ja päätös voi vaihdella. Perhehoitajista monet tunsivat haasteeksi oman roolinsa näissä tilanteissa. He kokivat, että heidän tulisi tukea syntymävanhempia, mutta tilanteet olivat hyvin haastavia sekä tunnepitoisia. Aina ei ole selvää, miten syntymävanhempia voisi parhaiten tukea. Monet kertoivat keskustelleensa syntymävanhempien kanssa monista asioista, mutta päätöksestä puhuminen oli vaikeaa ja monet kokivatkin, että siitä keskusteleminen ei kuulu heidän työhönsä. Joskus myös sovitut aikataulut ja niistä kiinnipitäminen koettiin haasteena, ja eräs perhehoitaja kertoikin, että heidän kotiinsa tuli ja meni ihmisiä eikä sovitusta ajoista pidetty kiinni, mikä oli koko perheelle ikävää:

”No ehkä mä koen ne biologiset äidit sillä tavalla haasteelliseksi...että se on niin kuin aika haastavaa osata olla sillä tavalla, tukea häntä joka tapauksessa. Mun mielestä häntä pitää tukea joka tapauksessa.”

Harkinta-aika on vähintään kahdeksan viikkoa synnytyksen jälkeen. Se on tarkoitettu ajaksi, jolloin syntymä-äiti saa rauhassa toipua synnytyksestä sekä miettiä päätöstään adoptiosta. Päätös adoptiosta on aina vaikea ja se voi herättää vanhemmassa ristiriitaisia tunteita. (Pasanen & Tervonen-Arnkil 2013, 77.) Harkinta-aikaa voidaan myös pidentää jos vanhemmasta tuntuu, että hän tarvitsee lisää aikaa päätöksensä tekoon. Harkinta-aikana syntymävanhemmat saavat adoptioneuvontaa ja pohtivat ja päätöstänsä mahdollisesti läheistensä ja muun tuen avulla. Tänä aikana syntymä-äidillä ja -isällä on oikeus pitää yhteyttä sijaisperheeseen, käydä katsomassa ja hoitamassa vauvaa. Yhteydenpitoa voidaan pitää myös sosiaalityöntekijän välityksellä. (Pelastakaa Lapset ry.)

Myös muutama perhehoitaja kertoi tuntevansa yhteistyön ja yhteydenpidon sosiaalitoimiston kanssa haasteelliseksi. Varsinkin sosiaalityöntekijöiden tavoitettavuus koettiin haasteeksi.

Vaikka perhehoitajat tunsivat työssään haasteita, he lopuksi tähdensivät, etteivät ne välttämättä ole vain negatiivisia ja ymmärtävät myös niiden kuuluvan perhehoitajan työhön. Myös vauvojen yksilölliset tilanteet vaikuttivat paljon työn haasteisiin. Osalla ei ollut minkäänlaista yhteistyötä syntymävanhempien kanssa ja joidenkin luona syntymävanhempä oli asunutkin useamman viikon päättäessään pitää lapsen. Eräs perhehoitaja ei löytänyt työstään mitään haastetta, vaan koki vauvan hoidon olevan rinnastettavissa biologisen vauvan hoitoon.

6.1.2 Työn vaatimukset

Perhehoitajan työhön liittyy paljon yhteistyötä eri tahojen kanssa. Perhehoitajalta vaaditaan hyvää yhteistyökykyä. Sosiaalitoimisto, Pelastakaa Lapset ry, syntymävanhemmat ja tulevat adoptiovanhemmat ovat mahdollisesti niitä tahoja, joiden kanssa perhehoitajat ovat tekemisissä sinä aikana kun vauva on perhehoidossa. Perhehoitajat itse kokivat, että työn vaatimuksena olevan halu tehdä nimenomaan tätä työtä. Täytyy olla halua hoitaa vauvaa, muuten pienen vauvan hoitaminen voi tuntua kovin raskaalta. Perhehoitajan työ on ympärivuorokautista ja perhehoitajan tulee myös nopeasti rytmittää itsensä vauvan elämänrytmiin mukaan, pienet vauvat heräilevät useasti yöllä syömään ja vauvan tarpeisiin vastatakseen täytyy olla jatkuvasti läsnä:

”Käytännössä se vaatii sen että täytyy rytmittää itsensä siihen vauvan elämänrytmiin. Kyllä se varmaan jossain mielessä pitää paikkansa että nainen kun itse synnyttää saa ne hormonit ja muut jolla jaksaa ne yöt.”

Adoptioon siirtyviä vauvoja hoitaessaan ei aina myös tiedä kuinka kauan vauva on perhehoidossa. Tämä vaatii joustavuutta ja rauhallisuutta perhehoitajilta. Aina asiat eivät mene suunnitelmien mukaisesti, tilanteet saattavat muuttua nopeasti. Perhe-elämän olisi hyvä olla tasapainoista ja rauhallista, jotta vauva arki sulautuu hyvin siihen. Adoptioon siirtyvien vauvojen hoito vaatii perhehoitajalta suurta sitoutuneisuutta ja eri asioiden huomioon ottamista, esim. vai-

tiolovelvollisuus. Ihmiset ovat kovin uteliaita, mutta perhehoitajia velvoittaa vai-
tiolovelvollisuus:

*”Siihen pitää vaan sitoutua ja sit täytyy olla erilaist joustavuutta ja
tällast sääntillisyyttä elämässä ylipäänsä.”*

*”Ehkä se auttamisen halu ja tosiaankin se, että rauhoittaa sen
ajan kun on vauva meillä, ollaan enemmän kotona ja sen vauvan
ehdoilla”*

Käytännön vaatimuksina koettiin olevan myös se, että perhehoitaja on kotona, muuten vauvan hoito ei onnistu. Lisäksi on löydyttävä vauvalle ihan konkreettisesti tilaa sekä kaikki tarvittavat tavarat. Usealla perhehoitajalla olikin valmiina kotona kaikki vauvan hoitamiseen tarvittavat tavarat, vaunut, sängyt jne. Muutamat perhehoitajat myös kokivat, että vauvan hoitaminen täytyy osata ottaa työnä ja vastaavasti toiset olivat sitä mieltä, että työn vaatimukseen kuuluu se, ettei vauvan hoitoa voi pitää pelkkänä työnä. Eniten hajontaa vastauksissa olikin siinä, miten perhehoitajat näkivät ja kokivat roolinsa vauvojen perhehoitajana. Perhehoitajan työtä kuvailtiin muun muossa näin:

*”Ei pysty suunnittelemaan...mutta että tänmmöstä on vähän ettei
osaa arvioida, mut toisaalta se on tän työn laatu, tai se kuuluu tähän työhön.”*

6.2 Työn erityisyys

Haastattelun yhtenä teemana oli se mitä erityistä perhehoitajat kokivat olevan adoptioon siirtyvän vauvan hoidossa. Keskeisimmät asiat, joissa erityisyys ilmeni, olivat vauvan hoito ja vauvan elämän dokumentointi perhehoidon ajalta. Adoptioon siirtyvän vauvan hoidossa koettiin olevan erityisiä piirteitä nimenomaan sylin merkityksessä. Useampi perhehoitaja koki, että näille vauvoille pitää antaa vielä normaalia enemmän läheisyyttä, läsnäoloa ja hellyyttä. Adoptioon siirtyvien vauvojen hoidon erityisyyttä kuvattiin esimerkiksi näin:

”Mä annan tavallaan tuplasti tai triplasti sitä läsnäoloa ja sitä hellyyttä koska todella kuvittelen että se vauva silloin odotusaikana ei

välttämättä oo hirveest saanut sitä huomioo ja ehkä äiti on torjunut voimakkaasti ja muuta.”

”Täytyy olla se kyky, toisaalta ottaa se täydellä vastaan ihan kuin oman mutta että siitä täytyy osata luopua”

”Se on aina työvoitto kun sä saat kontaktin siihen lapseen ja saat sen hymyilemään ja elämään”

Äidillinen hoiva (maternal care) tarkoittaa tapaa, jolla vastataan lapsen kaikkiin tarpeisiin ja vaatimuksiin. Se myös sisältää kiintymyssuhdeteoriassa mainitut kriteerit hyvän hoidon laadusta. Nämä äidillisen hoivan vaatimukset koskevat kaikkia henkilöitä, jotka lapsesta huolehtivat. Adoptioon siirtyvien vauvojen kohdalla sijaisäidin tulisi antaa vauvalle äidillistä hoivaa, aivan kuten biologinen äiti antaisi omalle lapselleen. (Rusanen 2011, 30.)

Vauvojen elämän ja ensivaiheiden dokumentointia pidettiin myös erityisenä omiin biologisiin lapsiin verrattuna. Monet perhehoitajat kokivat, että on erityisen tärkeää kirjata ylös tapahtumia, ensimmäisiä hymyjä, kehitysvaiheita, ottaa valokuvia ja videoita. Erityistä dokumentoinnissa koettiin olevan se, että sitä tehdään vauvaa ja tulevia adoptiovanhempia varten. Jossain neuvoloissa on myös ollut käytäntönä tehdä tiiviimpää yhteistyötä sellaisen perheen kanssa jossa on mahdollisesti adoptioon siirtyvä vauva ja tehdä vauvasta tarkempia merkintöjä neuvolakorttiin. Perhehoitajat kuvasivat työn erityisyyttä näin:

” Erityistä on se että vauvaa kuvataan toisia varten, me otetaan valokuvia, niin se ei oo meidän albumiin, vaan mieltii mitä tulevat vanhemmat haluaisi niiltä kuvilta.”

”...tavallaan sitä jollain tasolla tekee niille adoptiovanhemmille sitä työtä, et mä ainakin dokumentoin aika tarkkaan, otan kuvia ja laitan ylös kehitysvaiheita ja tämmösi.”

On tärkeää että jokainen tuntee oman elämänsä tarinan. Oman identiteetin muodostamisen kannalta on tärkeää, että lapsella on dokumentoitua tietoa, valokuvia ja kirjoitettua tietoa varsinkin elämänsä muutosvaiheista sekä varhaisilta vuosilta. Näillä kertomuksilla tai muilla tuotetuilla ja ylläpidetyillä muis-

tikuvilla lapsi pystyy rakentamaan omaa identiteettiään ilman että hänen elämästään ns. puuttuu palasia. Myös tutut esineet ja lapselle tärkeät ihmissuhteet tukevat oman historian tuntemista muun dokumentoidun tiedon lisäksi. Jokainen lapsi tulee ikään, jolloin oma tausta ja oma tarina alkavat kiinnostamaan ja adoptioon siirtyvillä lapsilla on erityinen kiinnostus omaa historiaansa ja elämänvaiheitaan kohtaan. Jos lapsen kysymyksiin ei osata tai haluta vastata tai häneltä puuttuu tietoja hänen elämänvaiheista, lapsi elää kuin ei olisi täysin kokonainen. Lapsen historia ja elämänvaiheet ovat osa lasta ja hänen identiteettiään. (Hurtig 2006, 190.)

Useiden perhehoitajien vastauksista ilmeni, että työstä tekee erityisen nimenomaan jokainen ainutlaatuinen ja omanlainen vauva, joka antaa hoitajalleen paljon iloa. Usean perhehoitajan kuvauksissa työstä korostui työn ihanuus ja vauvan hoidon nautinnollisuus:

”Vauva ansaitsee totaalisen rakkauden ja kiintymyksen.”

”Mä nautin siitä ihan hirveästi, must on aivan ihanaa, sillai eritavalla.”

Koska vauvan perimää ei aina tiedetä, kiinnitettiin vauvan tarkkailuun ehkä tavanomaista enemmän huomiota. Perhehoitajat kuvailivat työtään ihanaksi, palkitsevaksi, työksi, jossa näkee onnellisia ihmisiä ja saa hoitaa pientä vauvaa. Erään perhehoitajan kuvauksessa kiteytyivät nämä hyvin yhteen:

” No ei muuta kun että tämä on kyllä ihan ihanaa, enkä mä sano tätä työksi. Tää on niin kuin ihana tapa elää. Välillä, näiden vauvojen matkassa. Semmonen saattaja, mä niin kuin saatan heitä pienen matkaa, se vaan on niin ihanaa, ”

Luvussa 4 käsiteltiin paljon kiintymyssuhteen muodostamista ja sen tärkeyttä. Jokaisen vauvan kiintyminen ja kiinnittyminen alkaa välittömästi syntymän jälkeen häntä hoivaavan aikuisen kanssa, joten on tärkeää, että myös perhehoitossa oleva vauva saa mahdollisuuden siihen. Kehityspsykologi ja psykoanalytikko Daniel Stern on tutkimuksissaan todennut, että sikiöaikana tutuiksi tul-

leiden ärsykkeiden kokeminen luo vauvalle turvallisuuden tunteen. Vauva esimerkiksi rauhoittuu kuullessaan äitinsä sydämen sykkeen ja äänen. Vauvalla on siis jo hyvin varhain tunnepitoisia kokemuksia niin itsestään kuin ympäristöstäänkin. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 72.)

6.3 Siirtyminen perhehoitoon

Vauvat ovat siirtyneet perhehoitoon useimmiten alle viikon ikäisinä. Vauva pääsee sairaalasta siirtymään perhehoitoon nopeasti, jos vauvan vointi on sen mukainen eikä terveydentilassa ole mitään erityistä. Jokainen tilanne ja lapsi on tosin erilainen, joten se minkä ikäisenä vauva pääsee perhehoitoon ja miten nopeasti perhe saa tietää vauvasta, vaihtelee paljon.

Perhehoitajien kuvauksista voi päätellä, että monesti he saavat soiton vauvasta joko äidin raskausaikana tai sitten kun vauva on jo syntynyt. Monessa tapauksessa vauva siirtyy hyvinkin lyhyellä varoitusajalla perhehoitoon. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta vauvat on haettu synnytyssairaalasta. Perhehoitajat kertoivat laittaneensa kodin valmiiksi vauvalle, hankkineensa tarvittavat maidot ja vaipat ja hakeneensa sitten vauvan sairaalasta joko yksin, vanhemmat keskenään tai koko perheen voimin. Muutamissa tapauksissa on ollut myös sosiaalityöntekijä mukana. Sairaalaan on etukäteen mennyt tieto, kuka on vauvaa hakemassa, ja puhelimitse on pystytty sopimaan myös tarkempia hakuajoja ja tiedustella vauvan kuulumisia ja tottumuksia. Noin puolet perhehoitajista kertoi, että heitä on pyydetty todistamaan henkilöllisyys vauvaa hakiessa sekä pyydetty allekirjoittamaan papereita. Toinen puoli vastanneista ei ole joutunut todistamaan henkilöllisyyttä eikä täyttämään mitään papereita. Eräs vastaaja kertoi vaatineensa itse, että hänen henkilöllisyytensä tarkistetaan. Sairaalan käytännöt vaihtelivat suuresti. Perhehoitajien kertomuksista kävi ilmi, että osa on saanut sairaalassa kiireettömästi tutustua vauvaan, ehkä käydä hoitamassa vauvaa jo edellisinäkin päivinä. Vauvalla on ollut omahoitaja, joka on kertonut kaiken mahdollisen vauvan rytmeistä ja mieltymyksistä. Toiset kertoivat vain hakeneensa vauvan ilman sen suurempaa opastusta tai neuvontaa. Jostain sairaalasta vauva oli saanut mukaansa jotain pientä kuten tossut, myssyn tai peiton. Jotkut vauvat olivat myös saaneet mukaansa kirjoittamalla dokumentoitua tietoa vauvan ensimmäisistä päivistä.

6.4 Oman perheen suhtautuminen

Perhehoitajat kertoivat kaikki hyvin samankaltaisia kuvauksia muun perheen suhtautumisesta siihen, kun perhehoitoon on tullut adoptioon siirtyvä vauva. Kaikki kertoivat perheen suhtautuneen vauvaan todella hienosti. Suhtautuminen on ollut positiivista, perheenjäsenet ovat olleet innoissaan ja iloisia vauvasta. Vauvaa varten on tehty valmisteluja yhdessä ja vauvan muutosta on keskusteltu kotona heti kun tieto on tullut. Kaikki perheenjäsenet ovat myös halunneet jollakin tapaa olla osallisena ja mukana vauvan hoidossa. Eräs perhehoitaja kuvaa perheenjäsenten suhtautumista näin:

” Ne on alusta asti tiennyt, ei se oo keneltäkään pois vaan se on niin kuin rikkaus kaikille.”

6.5 Tutustuminen adoptiovanhempiin

Tutustumisen toteutus käytännössä riippuu hyvin pitkälle siitä, minkä ikäinen vauva on ja kuinka pitkän välimatkan päässä tulevat vanhemmat asuvat tai onko perheessä jo ennestään lapsia. Perhehoitajille oli myös muodostunut omia tiettyjä tapoja ja käytäntöjä siitä kuinka tutustuminen ja siirto adoptiovanhemmille käytännössä toteutetaan. Käytännöt vaihtelivatkin suuresti siitä, että vauva lähtee heti toisella tapaamisella uusien vanhempien mukaan siihen, että tutustutaan kahden viikon ajan päivittäin toisiinsa.

Perhehoitajat toimittavat Pelastakaa lapset ry:lle valokuvia tai videoita vauvasta sekä tietoja. Järjestön työntekijät käyvät jo etukäteen tutustumassa vauvaan miettiessään vauvalle sopivia vanhempia. Perhehoitajat saavat ensin Pelastakaa Lapset ry:ltä tiedon sopivien vanhempien löytymisestä ja tiedon koska he tapaavat adoptiovanhemmat. Perhe käy siis järjestön toimistolla kuulemassa vauvasta, sieltä he myös saavat perhehoitajan yhteystiedot. Monesti tuoreet vanhemmat lähtevätkin suoraan toimistolta katsomaan tulevaa vauvaansa.

Osa perhehoitajista puhelee vanhemmista vauvalle jo aikaisemmin ja näin valmistele vauvaa pikkuhiljaa siirtoa varten. Eräs perhehoitaja kertoi näin:

”Mä puhun sille vauvalle et ”sä saat oman isin ja äidin”, et kyllä mä sitä vauvaa siihen valmistan sillä puhumisella, en mä tiedä mitä se auttaa, mut mä oletan että se auttaa.”

Lähes kaikki perhehoitajat toivoivat siirtoon varattavan aikaa. He kokivat tärkeäksi saada vanhempien tutustua rauhassa vauvaan, opetella vauvan hoitoa, tutustua vauvan mieltymyksiin sekä antaa vauvalle aikaa tutustua uusiin vanhempiinsa ja heidän läsnäolonsa.

”...vauvallahon on jo elämä täällä meillä ja se on tottunut mun käsiin...miten mä hoidan vauvaa.”

Muutammat perhehoitajat kokivat, että sijaisperhe tarvitsee myös aikaa istua alas perheenä, keskustella millaiseen perheeseen vauva lähtee, koska siirto tapahtuu ja ennen kaikkea rauhassa hyvästellä vauvan ja kääntää ajattelun siihen, että vauva on nyt adoptiovanhempien. Monet toivovat adoptiovanhempien viettävän aikaa vauvan kanssa perhehoitajan luona ja mahdollisesti myös yöpyvän siellä. Monet perhehoitajat tarjoavatkin mielellään yöpaikan niin moneksi yöksi kuin adoptiovanhemmat kokevat tarpeelliseksi, näin kaikilla on rauhassa aikaa tutustua toisiinsa.

Monet perhehoitajat kertoivat myös huolehtivansa kaikesta muustakin, esimerkiksi ruoasta, jotta uudet vanhemmat saavat keskittyä vain vauvaan tutustumiseen ja hoitoon. Perhehoitajat kokevatkin voivansa siinä samalla sitten antaa tukeaan, neuvojaan, opastusta ja olla tarvittaessa lähellä, jos vanhemmilla herää kysymyksiä tai he kaipaavat apua. Vauvan asiat pyritään käymään hyvin yksityiskohtaisesti läpi, ihon ja navan hoidosta vuorokausirytmiiin. Näitä asioita saatetaan käydä läpi useampaankin otteeseen, koska vanhemmat ovat monesti ensihuumassa, jolloin osa informaatiosta saattaa mennä ohi.

Perhehoitajat kertovat myös antavansa opastusta jatkoa varten, miten neuvolat varataan jne. Vastuu vauvan hoidosta siirretään vanhemmille siinä vaiheessa kun he tulevat tutustumaan vauvaan ja sijaisperhe antaa tuoreelle perheelle omaa aikaa ja tilaa tutustua toisiinsa ja toimimiseen perheenä. Käytännössä uudet vanhemmat lämmittävät maitoa, syöttävät, vaihtavat vaippoja, ulkoilevat ja ehkä autoilevat vauvan kanssa. Jos adoptiovanhemmat asuvat

lähellä, käyvät he yleensä päivittäin hoitamassa vauvaa siihen saakka, kunnes perhehoitaja ja adoptiovanhemmat yhdessä kokevat kaikkien olevan valmiina vauvan muuttoon. Seuraavassa on eri perhehoitajien kuvauksia tutustumisesta adoptioperheeseen:

”..ne käy niin sanotusti siellä toimistossa synnyttämässä ja sit ne tulee tänne ”vuodeosastolle” ”

”mul on semmonen sääntö että hammasharja ja yöpaita pitää tuoda, liinavaatteet ja pyyhkeet on kaikki niin kuin sairaalassa. Ja sit mä hoidan muonituksen, et ne saa vaan sen vauvan kanssa olla.”

”Annetaan vähän sitä tilaa ja saa vähän kokeilla sitä, että itse pärjää.”

”Yleensä on niin, et ne menevät kotiin vielä sitä asiaa vähän järjestelemään ja maistelemaan ja sit tulevat.”

Perhehoitajien kertomuksista ilmeni myös, että joskus tuoreet vanhemmat ottavat hyvin itsenäisesti heti vastuun lapsen hoidosta ja heillä on selkeä näkemys siitä kuinka hoitoa jatketaan. Jos kaikki menee ensitapaamisella hyvin ja vauvan kanssa sujuu mainiosti, voi vauva siirtyä jo seuraavalla tapaamiselle uuteen kotiinsa.

Vauvan siirtyminen adoptiovanhemmille on kokonaisuudessaan suhteellisen nopea prosessi. Joskus kyseessä voi olla myös iältään vanhempi vauva, jolloin yleensä siirtoon käytetään enemmän aikaa. Vauvat alkavat kiintyä hoitajaansa jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Olennaista on suunnitella ja toteuttaa vauvan siirtyminen lapsilähtöisesti ja kunnioittamalla jokaisen lapsen yksilöllistä tahtia tottua uusiin asioihin. Siirtyminen voi aiheuttaa lapselle voimakasta stressiä tutun ympäristön ja hoitajan vaihtuessa. Tutustumiseen onkin hyvä käyttää paljon aikaa, jotta siirtyminen olisi lapselle mahdollisimman helppoa. Siirtymistä helpottamaan voidaan käyttää myös lapselle tuttuja esineitä ja asioita tuomaan tilanteeseen turvaa. (STM 2013.) Äidillisen hoivan jäljittely lohduttaa lasta ja on tärkeää, että vauvalla on tilaisuus tutustua uuteen äitiinsä jo

ennen muuttoa. On myös tärkeää, että uusia vanhempia opastetaan jäljittelemään sitä äidillistä hoivaa, johon vauva on tottunut. (Rusanen 2011, 114)

6.6 Vauvan tukeminen ja ”eväät” vauvalle

Vauvalle muutto uuteen kotiin uusien vanhempien kanssa on iso asia ja iso muutos. Tutut äänet, tuoksut, ja ihmiset tuovat vauvalle turvallisuuden tunnetta. On tutkittu että jo pienetkin vauvat erottavat häntä hoivaavan aikuisen muista. Monet perhehoitajat ovatkin huomioineet tämän ja pidemmän tutustumisen lisäksi heillä on erilaisia konkreettisia tapoja ja käytäntöjä helpottaa vauvan siirtymistä. Vauvan mukaan on annettu pesemättömiä vauvan syöttörättejä, vauvan käytössä olleita tutteja, unikavereita, leluja, pehmoleluja ja unirättejä. Perhehoitajat ovat myös pyytäneet adoptiovanhempia tuomaan heiltä kotoa jotain, esim. tyynyn, peiton, äidin hivin, t-paidan tai liinavaatteet. Näin vauvan mukana siirtyisi jotain tuttua, tutun tuoksuista ja vielä perhehoidossa ollessaan vauvalle tulisi tulevien vanhempien ja tulevan kodin tuoksut tutuiksi. Eräs perhehoitaja oli myös kapaloinut vauvaa ja opetti sen myös tuoreille vanhemmille ja antoi pesemättömän kapaloliinan vauvan mukaan. Monet olivat ostaneet vauvan tullessa perhehoitoon hänelle jonkun pehmolelun tai unikaverin, joka sitten seurasi vauvaa uuteen kotiin:

”Joka kerta ollaan joku pehmolelu ostettu ihan silloin kun vauva meille tulee ja se seuraa sitten mukana. Ehkä sen tuoksujen ja niitten kanssa yritetään sekotella.”

”Mä mietin että syömiseen, nukkumiseen ja autokaukalossa olemiseen saisi jonkun tuttuuden. Et se niin kuin helpottais.”

Perhehoitajat antavat vauvan siirryessä tälle mukaan tärkeitä asioita ja vauvan omia juttuja. Lähes kaikki perhehoitajat ovat dokumentoineet tarkasti vauvan ensi kuukausien tapahtumia ja arkea. He kertoivatkin antavansa kaikki valokuvat ja videot vauvan mukaan, nykyään ne on helppo siirtää muistitikulle. Joillain oli myös tapana kuvata vauvan synnytyssairaala, hankkia paikallinen lehti siltä päivältä kun lapsi on syntynyt, joskus sairaalasta saa mukaansa myös vihkon tai kirjasen, johon on jo kirjattu vauvan ensimmäisten päivien kuulumiset. Tätä kirjasen tai vihkon täyttämistä he ovat sitten jatkaneet vauvan muuttoon saakka. Osa perhehoitajista oli myös tehnyt valokuvakirjoja tai

pitänyt päiväkirjaa, joka lähtee vauvan mukaan. Osasta sairaaloista saa mukaansa peittoja, myssyjä, tossuja tms. Nämä tavarat siirtyvät tietysti vauvan mukana adoptioperheeseen. Jollain oli myös tapana ostaa vauvalle uusi vaatekerta, joka on vauvan päällä sairaalasta haettaessa. Nämä vaatteet säilytetään ja annetaan vauvan mukaan. Perhehoitajista moni totesi, että on tärkeää, että vauvan koko tarina oli alusta asti tiedossa ja että siitä löytyy dokumentointia, jonka voi antaa niin vauvalle kuin myös adoptiovanhemmille.

6.7 Vauvasta luopuminen

”Itketäänkö me ilosta vai surusta?”

Eräs perhehoitaja kertoi biologisen poikansa ihmetelleen, kun vauva siirtyi adoptiovanhemmille.

Vauvan siirtyminen adoptioperheeseen saa aikaan monenlaisia tunteita. Perhehoitajat kiintyvät vauvaan ja tunteet nousevat automaattisesti pintaan kun ero vauvasta tulee. Kaikissa perhehoitajien kertomuksissa tulee kuitenkin esille se, että luopuminen saa aikaan niin iloa kuin suruakin. Iloitaan vauvan uuden elämän ja omien vanhempien löytymisestä. Iloitaan adoptiovanhempien puolesta, he saavat ihanan kauan toivotun lapsen viimeinkin kotiin. Iloitaan uudesta alusta, joka tuo vauvalle ja hänen perheelleen paljon ihania ja hyviä asioita tullessaan. Myös tavalliseen arkeen siirtyminen taas vauva-arjen jälkeen koetaan iloisena asiana. Suru koettiin lähinnä ikävänä, tyhjänä olona, haikeutena ja myös elämän rytmin muutoksena. Päivä, jolloin vauva siirtyy adoptioperheeseen, nostaa tunteita pintaan ja kyyneleitä vuodatetaan yleensä luopumisen hetkellä. On monia eri tapoja, jolla perhehoitajat työstävät kokemustaan vauvan lähtemisestä. Monet kertovat lähtevänsä kävelylle, käyvänsä ostamassa herkkuja, nuuskimalla vauvan tavaroita ja vaatteita ja keskustelemalla asiasta perheen kanssa. Vauvan tavaroiden peseminen ja pois korjaaminen koettiin myös terapeutiseksi prosessiksi, jonka avulla työstetään vauvasta luopumista. Perhehoitajilla on yleensä aina tiedossa se, että vauva lähtee. Tämä koettiin myös helpottavaksi tekijäksi, ero ei tule yllättäen. Samoin myös vauvan ja adoptioperheen ensikohtaaminen ja sen näkeminen ja jakaminen heidän kanssaan koettiin helpottavan luopumisen tuskaa:

” Kun he on lähtenyt meiltä, niin kävelemään, kävellen käynyt kaupassa ostamatta mitään, tullu takaisin ja sitten joskus täytyy vielä nuuskasta niitä vauvan vaatteita ennen kun mä pesen ne sitten pois ja panen säilöön, mutta että kyllä ne kaikki sydämeen jää.”

Näin kuvaili perhehoitaja omaa vauvasta luopumisen prosessia.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös miten ja minkälaista tukea perhehoitajille on saatavilla liittyen vauvasta luopumiseen. Kaikki vastaajista kertoivat olevansa vauvan siirtymisen jälkeen yhteydessä johonkin tahoon, luovuttavaan kaupunkiin tai Pelastakaa Lapset ry:hyn tai vastaava taho heihin. Kuulumisia ja vauvan siirtoa koskevia tietoja vaihdettiin joko puhelimitse tai tekstiviestillä, yleensä heti vauvan siirtymisen jälkeen ja joskus useampaan kertaan. Keskustelu tosin koskee yleensä lähinnä vauvan ja adoptioperheen asioita eikä niinkään perhehoitajien kokemuksia ja tunteita siirtymästä. Kaksi vastaajista kertoi, että he puhuivat ja kävivät asiaa läpi puolisoidensa kanssa, yksi vastaaja oli saanut tukea perhetyöntekijältä, joka oli tavannut koko sijaisperheen ja keskustellut jokaisen kanssa. Yksi perhehoitaja ei kokenut tarvitsevansa mitään tukea luopumistilanteessa, mutta pohti sitä, että ensimmäisten sijoitettujen vauvojen kohdalla se olisi ollut tarpeen. Yksi vastaajista taas kertoi toivovansa pientä tilanteen jälkiselvittelyä jonkun kanssa, etenkin jos joku asia on jäänyt pyörimään mieleen tai askarruttamaan.

6.8 Yhteydenpito

Useat perhehoitajat ovat adoptioperheeseen yhteydessä vauvan siirrettyä. Yhteydenpito tapahtuu aina adoptioperheen ehdoilla, ja heille kerrotaan, että he saavat itse päättää, haluavatko he jakaa ja kertoa tulevaisuudessa lapsen kuulumisia sijaisperheen kanssa vai eivät. Osa perheistä ystävystyy tutustumisaikana ja he ovat tiiviimmin yhteydessä, osa perheistä ei koe tarvitsevansa enää yhteyttä sijaisperheeseen:

” ..ku ei tietyst tunne sitä perhettä, niin ei tiedä kuinka tärkeitä heille on sen lapsen tausta ja kuinka tärkeitä on et he saa tuntee sen omakseen, niin kyllä me ollaan vältetty tyrkyttämästä itseemme, et he ovat kyllä saaneet tehdä aloitteen.”

Yhteydenpidon aloite lähtee aina adoptioperheestä. Yhteydenpitoa pidetään soittelemalla, kirjeitse, sähköpostilla ja vierailemalla puolin ja toisin. Yhteydenpito on hyvin tapauskohtaista ja täysin vapaaehtoista. Heti vauvan siirron jälkeen yhteydenpito on yleensä tiiviimpää ja adoptiovanhemmat saattavat soittaa ja varmistella asioita, kysyä neuvoja tai vaan kertoa miten alku on lähtenyt perheeltä sujumaan.

Perhehoitajat kertoivat kaiken yhteydenpidon, varsinkin valokuvien, tuovan paljon iloa. Kaikki kertoivat olleensa otettuja ja mielissään, kun adoptioperheeltä tulee kuulumisia, joulukortin, valokuvien tai vaikka sähköpostin muodossa. Osa koki luonnollisena sen, etteivät he enää kuulu adoptioperheen elämään.

Jos yhteys sijaisperheeseen on säilynyt, kertoivat perhehoitajat adoptoitujen lapsien olevan kasvaessaan todella kiinnostuneita siitä missä he ovat nukkuneet, viettäneet aikaa ja tavanneet vanhempansa ensi kertaa.

6.9 Mieleenpainuvimpia kokemuksia

Mieleenpainuvimpia kokemuksia nousi esille paljon. Ne liittyivät tasaisesti syntymävanhempien tapaamiseen, adoptiovanhempien ensikohtaamiseen vauvan kanssa tai siihen, jos vauvalla on ollut jotakin erityistä, esim. sairautta tai vaivaa, joka on vaatinut kiireellistä hoitoa. Seuraavassa on muutamia kuvauksia mieleenpainuvimmista kokemuksista:

” Oli kesä ja vauva nukkui tossa nurmikolla vaunuissa ja sit kun se pariskunta (adoptiovanhemmat) tulivat, he niin kuin heti menivät sinne ja he niin kuin putos polvilleen siihen vaunujen viereen....se vaan oli ihan uskomatonta.”

” ...ja sit hän (biologinen äiti) siinä sanoi vauvalle hei hei ja lähti.”

”No sydänvauva oli yks, ku meil oli ambulanssit ja lääkintä pimeässä tossa pihalla, sinivalot vilkku ni kyllä silloin sydän ihan niinku kouristu...”

6.10 Perhehoitajien toiveita työtään kohtaan

Tutkimuksessa kartoitettiin perhehoitajien omia toiveita liittyen heidän työhönsä. Osa koki työnsä hyvänä juuri näin, he eivät osanneet eritellä mitään toiveita liittyen työhönsä, vaan toivoivat kaiken jatkuvan samalla tavalla.

Toiveina oli saada vauvoja säännöllisesti perhehoitoon tai saada toimia useammin perhehoitajana adoptioon siirtyvälle vauvalle. Toivottiin myös lisäkoulutuksia ja eriteltyä koulutusta nimenomaan perheille, joilla on vauvoja perhehoitossa. Samalla he toivoivat saavansa koulutuksista mahdollisesti vertaistukea. Myös työnohjausta toivottiin, vedoten työn yksinäisyyteen, työyhteisön puuttumiseen ja salassapitovelvollisuuteen. Kaupunkien erilaisiin käytäntöihin ja systeemin hitauteen toivottiin myös selkeyttä ja yhteneväisyyttä, ettei perhehoitajien itse tarvitsisi selvittää ja olla vastuussa kaikista byrokraattisista asioista. Perhehoitajat kuvasivat toiveitaan seuraavasti:

”No joo, ehkä sellasta, kun tähän on sellaista yksinäistä työtä. Tässähän sulla ei ole mitään työyhteisöä tai työnohjausta. Ehkä työnohjaus olisi kuitenkin hyvä tässäkin.”

”...koulutuksii, ne on kyllä tärkeitä!”

Perhehoitajalain mukaan jokaisella perhehoitajalla on oikeus tarvittavaan koulutukseen, tukeen ja työnohjaukseen. Sijoituksen järjestävä kunta tai kuntayhtymä on vastuussa perhehoitajien ennakkovalmennuksesta. Perhehoitajille tulee olla nimettynä oma vastuuhenkilö ja toimeksiantosopimukseen olisi sen lisäksi hyvä kirjata myös miten perhehoitajalle järjestetään tarvittaessa riittävää tukea ja mahdollisuus tavata vastuuhenkilöä. Toimeksiantosopimuksessa kirjattujen asioiden järjestämisestä on sijoittava kunta tai kuntayhtymä. (Perhehoitajalaki 8.4.2011/317.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen johtopäätöksinä voisi todeta, että adoptioon siirtyvillä perhehoitajilla oli hyvin pitkälti toistuvia näkemyksiä adoptioon siirtyvän vauvan hoitamisesta. Työhön sitoutuminen sekä parhaan mahdollisen hoivan ja hellyyden antaminen koettiin työssä erityisen tärkeinä. Useimmat perhehoitajat kuvailivat,

miten vauvan erityislaatuisuus huomioidaan ja vauvalle pyritään antamaan hoivaa, joka tukee vauvan kehitystä. Sylin, läheisyyden ja vuorovaikutuksen merkitys korostuivat kuvauksissa. Luvussa 3 käsiteltiin perhehoitajien valmiuksia. Siellä mainittiin *kyky suojella ja hoivata lasta sekä lapsen kehityksen tukeminen*. Perhehoitajalta vaaditaan myös *kykyä sitoutua* lapseen. Näin ollen voidaan päätellä, että perhehoitajien näkemykset työstään vastaavat hyvin pitkälle niitä ominaisuuksia, joita he tarvitsevat voidakseen toimia perhehoitajina.

Kiintymyssuhteen luominen ja sen merkitys (luku 4) on olennaista vauvaa hoidettaessa. Tutkimuksessa mukana olevat perhehoitajat kokivat tärkeinä kiintymyssuhteen luomisen vauvaan ja ymmärsivät sen vaikutuksen lapsen kehityksen kannalta. Sylin merkitys, hoivan laatu ja lapselle tiettyjen tunteiden välittäminen nousivat monissa kuvauksissa keskeiseksi.

Perhehoitajan työn haasteiksi koettiin perhe-elämän ja vauva-arjen nopea yhteensovittaminen, tiedon puute vauvasta, työn monimuotoisuus ja yhteistyö eri tahojen kanssa. Vaikka näitä asioita nimitettiin haasteiksi, moni perhehoitaja koki näiden kuuluvan osaksi perhehoitajan työtä.

Perhehoitajan valmiuksiin (luku 3) kuuluvat myös *yhteistyökyky* eri tahojen kanssa sekä *biologisten vanhempien ja lapsen välisen suhteen tukeminen*. Osa perhehoitajista koki ristiriitaa siitä, mikä on heidän roolinsa syntymävanhempien kanssa ja lapsen siirtyessä adoptioon, miten syntymävanhempaa tai -vanhempia perhehoitaja voi tukea. Perhehoitajien ennakkovalmennuksessa käsitellään paljon yhteistyötä eri tahojen kanssa. Adoptioon siirtyvät vauvat ovat kuitenkin vapaaehtoisesti perhehoidossa ja syntymävanhemmilla on oikeus itse valita antavatko he lapsensa adoptioon vai pitävätkö lapsen itsellään. Yhteistyö syntymävanhempien kanssa on siis erilaista kuin jos lapsi olisi otettu huostaan. Perhehoitajille tilanne on vaikea. Heidän kotonaan saattaa käydä usein henkilöitä, jotka ovat suurien tunnemyllerryksen vallassa pohtiesaan isoja päätöksiä. Tutkimuksessa ilmeni, että monet perhehoitajat halusivat antaa tukensa syntymävanhemmille, mutta käytännössä tähän ei ollut keinoja tai osaamista.

Perhehoitajien toiveista esille nousi saada tulevaisuudessa työhönsä lisää koulutusta, ohjausta ja vertaistukea. He toivoivat myös sijoittaville kaupungeille yhteneväisiä käytäntöjä. Monet toivoivat myös saavansa työhön säännöllisyyttä, vaikka tietävät sen olevan mahdotonta adoptioon siirtyvien vauvojen kohdalla. Perhehoitajat tekevät hyvin itsenäistä työtä, joka nousi useassa kuvauksessa myös työn parhaimmaksi puoleksi. Perhehoitajan työssä kohdataan kuitenkin paljon erilaisia tunteita ja ajatuksia, joiden purkamiseen on hyvä tarvittaessa saada myös tukea ja ohjausta. Työ adoptioon siirtyvien vauvojen parissa on myös laadultaan hieman erilaista kuin lastensuojelun sijoituksena tulleiden lasten. Osa perhehoitajista oli käynyt myös lyhytaikaisen perhehoitokoulutuksen. Adoptioon siirtyvien vauvojen perhehoito poikkeaa paljon huostaanotettujen lasten perhehoidosta ja se olisi varmasti tärkeää huomioida myös tehtävään valmennuksessa ja perheelle tarjottavassa tuessa. Vertaisryhmä samassa tilanteessa olevien perhehoitajien kesken voisi olla hyvä väline purkaa työssä vastaan tulleita tunteita ja ajatuksia.

Tutkimuksesta voi päätellä, että perhehoitajilla on paljon erilaisia käytäntöjä hoitaessaan adoptioon siirtyvää vauvaa. Monilla perhehoitajilla on tapana toimia aina samalla kaavalla jokaisen lapsen kanssa ja heille on kehittynyt jo omat toimintatavat. Nämä ovat siis jokaisen perheen itse muodostamia eikä niihin ole annettu mitään selkeää ohjeistusta. Tutkimusta tehdessä ilmeni kuitenkin, että jokainen lapsi ja tilanne on yksilöllinen ja tärkeintä on toimia aina lapsen edun mukaisesti. Esimerkiksi tutustumiseen käytetään aikaa niin paljon kun se on lapsen edun mukaista, ja siihen vaikuttavat lapsen iän lisäksi myös välimatkat, työkuviot, adoptioperheen odotukset ja toiveet. Adoptioon siirtyviä vauvoja ajatellen voisi kuitenkin olla hyvä, että perhehoitajilla olisi tiettyjä yhteneväisiä käytäntöjä liittyen esimerkiksi dokumentointiin. Näin voitaisiin taata jokaisella lapsella mahdollisimman samat informaatiot oman elämänsä alkutaipaleesta. Adoptio on suuri asia ja sen hyväksymiseksi ja ymmärtämiseksi lapsi tarvitsee tietoa eletystä elämästään (Pärssinen-Hentula 2007, 25). Myös vauvan tukemiseen siirtymätilanteissa oli erilaisia käytäntöjä ja tapoja. Näiden jakaminen ja välittäminen perhehoitajien kesken olisi myös lapsen edun mukaista.

8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimus adoptioon siirtyvien vauvoja hoitavista perhehoitajista syntyi omista kokemuksista ja ajatuksista. Lähtökohtana oli selvittää, miten perhehoitajat kokivat työnsä hoitaessaan näitä vauvoja ja millaisia erilaisia tapoja ja käytäntöjä he työssään toteuttivat. Itse perhehoitajana toimiessani pohdin useasti, miten voisin hoitaa osuuteni mahdollisimman hyvin ajatellen vauvaa, hänen biologisia vanhempiaan ja adoptiovanhempiaan. Monesti mietin, millaisia erilaisia tapoja ja käytäntöjä muilla perhehoitajilla on ja voisiko niistä saada jotakin vinkkejä ja apuja omaan työhön. Lähtökohta oli siis ainakin osittain itsekäs, halusin tietää, miten voisin tehdä työni mahdollisimman hyvin. Toisaalta taas vauvat tekivät minuun valtavan suuren vaikutuksen ja tuntui, että menetin heille osan sydämestäni. Heidän hyvinvointinsa sai minut innostumaan aiheesta.

Haastattelut on tehty täysin anonymisti; missään vaiheessa haastateltavien henkilöllisyys ei tule esille. Haastattelut ovat tallennettu käyttäen satunnaisesti valittua numerojärjestystä, myös litteroitu aineisto on merkitty vain numeroilla anonymiuden säilyttämisen turvaamiseksi. Aineisto on litteroitu sanasta sanoon, sanoja joilla ei ole tutkimuksen kannalta merkitystä (erilaisia täytesanoja, esim. niinku, tota, yms.) on karsittu aineistosta pois.

Haastateltavat saivat ennakkoon sähköpostilla lähetetyt haastatteluteemat. Kahdelle vastaajalle sähköposti ei ollut jostain syystä mennyt perille, joten he saivat haastattelun teemat vasta juuri ennen haastattelua. Haastateltaville annettiin kuitenkin hetki aikaa tutustua niihin ja mahdollisuus kysyä niistä.

Haasteena tutkimuksessa oli myös oman kokemukseni, miten se vaikutti haastattelu teemojen muotoutumiseen ja ohjaavatko tutkimustani omat ennakkokäsitykset ja oletukset. Oma kokemukseni kohderyhmästä toisaalta auttoi teemahaastatteluiden kysymyksien laatimisessa. Vastaaja on voinut myös tunnistaa tämän ja vastata tavalla, jota hän kokee tutkijan odottavan eikä puhtaasti omien kokemusten ja näkemysten pohjalta. (Vilkkä 2005, 105.)

Otanta ei ollut kovin suuri, seitsemän haastattelua, mutta adoptioon siirtyvien vauvojen määräkään ei ole kovin suuri, jos vertaa siihen, kuinka paljon lapsia on tänä päivänä perhehoidossa. Kaikilla perhehoitajilla oli myös ollut useampi

adoptioon siirtyvä vauva perhehoidossa, joten heillä oli kokemusta paljon erilaisista tilanteista ja analysoitavasta aineistosta muodostui sisällöltään laaja ja kattava.

Tutkimussuunnitelmaa tehdessäni sain tavata Pelastakaa Lapset ry:n *Koh- taaminen*- kotimaisen adoption kehittämishankkeen työryhmän jäseniä. He ohjasivat, neuvoivat ja auttoivat minua tiedon hankinnassa ja tutkimuksen aineiston keruuseen liittyvissä kysymyksissä. Heidän kokemuksensa ja ammattitaitonsa kotimaisen adoption parissa antoi tutkimukselle ja ajatukselleni tutkimuskysymyksistä hyvän lähtökohdan. Heidän avullaan löysin myös tiedonantajia tutkimustani varten.

9 POHDINTAA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten perhehoitajat kokivat ja näkivät itse työnsä hoitaa adoptioon siirtyvää vauvaa ja millaisia erilaisia tapoja ja käytäntöjä heillä oli. Näitä tutkimuskysymyksiä selvittäessäni käytin paljon tärkeitä kysymyksiä, jotta aineisto sisällöltään olisi laadukas ja vastauksien löytäminen mahdollista.

Aineistosta tuli laaja ja se sisällöltään mahdollisti vastauksien löytämisen. Keskeisiä tutkimustuloksia oli useita. Perhehoitajat kokivat työnsä tärkeimpinä asioina sitoutumisen, hoivan ja hellyyden laadun merkityksen ja vauvan erityisyyden huomioon ottamisen.

Tutkimustulokset saivat minut pohtimaan miten tärkeää jokaisen perhehoitajan kouluttaminen ja valmentaminen on. Selkeästi perhehoitajien näkemykset omasta työstään vastaavat suurilta osin PRIDE-koulutuksessa mainittuihin perhehoitajien valmiuksiin. Mielestäni tämä kertoo siitä, että koulutuksen avulla on valikoitunut perhehoitajan työhön sopivia henkilöitä. Näkemykset heijastuvat käytännön työhön ja lapsen etu voi toteutua.

Haasteista esille nousi mm. työn monimuotoisuus ja yhteistyö. Perhehoitajat ovat yhteistyössä moneen eri tahoon, ja se vaatii hyviä yhteistyökykyjä sekä joustavuutta. Haasteena koettiin viranomaistaholta epäselvyys byrokraattisissa asioissa ja yhteistyöhenkilöiden vaihtuvuus ja kiinnisaatavuus sekä kaupunkien eri käytännöt. Tämä sai pohtimaan, onko kaupungeilla mitään ohjeis-

tusta siitä, miten toimitaan, mitä asioita täytyy ottaa huomioon ja millaisia paperitöitä tulee tehdä silloin, kun perhehoidossa on adoptioon siirtyvä vauva. Tämä helpottaisi jokaisen työntekijän sekä perhehoitajan työtä. Myös synnytyssairaaloilla oli hyvin vaihtelevia käytäntöjä tilanteista, jossa vauva luovutetaan adoptioon.

Pyrin selvittämään tutkimuksessani erilaisia käytäntöjä ja toimintatapoja, joita perhehoitajat käyttävät työssään. Kun adoptioon siirtyvää vauvaa hoidetaan perhehoidossa, liittyy siihen monia erilaisia tilanteita, kuten vauvan saapuminen, vauvan hoitaminen, tutustuminen adoptioperheeseen, vauvan siirtyminen adoptioperheeseen ja mahdollinen yhteydenpito. Tämän lisäksi tehdään mahdollisesti myös yhteistyötä biologisten vanhempien kanssa.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että perhehoitajilla oli paljon erilaisia käytäntöjä ja toimintatapoja. Näitä pohtiessani mietin, olisiko aihetta koota näitä erilaisia toimintatapoja yhteen ja jakaa niitä perhehoitajien kesken. Jokainen lapsi on yksilöllinen ja jokaiseen liittyy omanlaisensa tavat ja kuviot, joiden puitteissa toimitaan. Mielestäni tutkimuksessa tuli kuitenkin paljon esille erilaisia, mielenkiintoisia ja käyttökelpoisia ideoita liittyen erilaisiin käytäntöihin, kuten adoptio perheeseen tutustumiseen sekä vauvan elämän dokumentointiin. Tutkimuksessani mukana olleilla perhehoitajilla oli kaikilla ollut useampi vauva perhehoidossa ja joillain oli jo vuosikymmenten kokemus asiasta. Heille olikin muodostunut omat toimintatapansa perhehoitajana. Uusia perhehoitajia ajatellen olisi kuitenkin varmasti tarpeen tietopaketti, jossa olisi valmiita ehdotuksia erilaisten käytännön tilanteiden hoitamiseksi.

Uuden adoptiolain myötä voi olla mahdollista että adoptioon siirtyvien vauvojen määrä kasvaa, jolloin myös perhehoitajien tarve lisääntyy. Perhehoitajien koulutusta voisi tulevaisuudessa myös täsmentää niin, että adoptioon siirtyviä vauvoja hoitavilla olisi olemassa oma koulutuspäivä tai erillinen ohjeistus. Näin voitaisiin taata myös jokaiselle adoptioon siirtyvälle lapselle samankaltaiset lähtökohdat. Jokaisella lapsella on oikeus tuntea ja tietää oma elämänsä, ensimmäisiltä kuukausilta tulee jo paljon dokumentoitua tietoa. Jokaisella lapsella on myös oikeus kiintyä häntä hoivaavaan aikuiseen ja saada mahdollisimman paljon tukea ja apua tilanteeseen, kun siirtyminen adoptioperheeseen lähestyy.

Tässä tutkimuksessa on kohteena ollut Pelastakaa Lapset ry:n perhehoitajia, mutta myös kaupunkien itse kouluttamat perhehoitajat voivat joissain tapauksissa toimia adoptioon siirtyvien vauvojen kanssa. Voisi olla aiheellista tutkia myös heidän näkökulmiaan ja kokemuksiaan ja vertailla, poikkeavatko ne tämän tutkimuksen tuloksista.

Tutkimuksen tekemisen myötä olen perehtynyt tarkemmin kotimaisen adoptiion käytäntöihin ja sitä määritteleviin lakeihin. Olen syventänyt osaamistani ja tutustunut tarkemmin kiintymyssuhteen muodostamiseen ja lapsen ensimmäisten kuukausien merkitykseen ihmisen elämässä. Tutkimusprosessi oli kokonaisuudessa opettavainen. Sen avulla opin asioiden kokonaisuuksien hahmottamista, olennaisen tiedon etsimistä ja tiedon jäsentelyä. Näiden seikkojen avulla olen voinut kehittää omaa ammatillista osaamistani.

10 LOPUKSI

Haluan esittää erityiskiitokset kahdelle pienelle pojalle, joiden elämään olemme saaneet pienen hetken kuulua. Nämä pojat toivat koko meidän perheelle valtavasti iloa, aurinkoa ja rakkautta. Heidän ansiostaan mieleeni on noussut monia kirvoittavia kysymyksiä työstä hoitaa adoptioon siirtyviä vauvoja. Kiitokset kuuluvat myös heidän ihanille adoptiovanhemmilleen, jotka ovat mahdollistaneet sen, että olemme saaneet seurata tarinan jatkumista, poikien kehittymistä ja kasvamista. Tämä on ollut meille tärkeää ja tuonut mukanaan myös reflektoivaa asennetta perhehoitajana toimimiseen niin asenteiden kuin käytännön tasollakin. Kiitokset myös biologisille vanhemmille, joita minulla on ollut etuoikeus tavata, he ovat auttaneet ja opettaneet näkemään tilanteen kokonaisvaltaisuuden.

Haluan esittää kiitokseni myös Pelastakaa Lapset ry:n ammattitaitoiselle väelle, joka oli suopea ehdottamalleni tutkimusaiheelle. Heiltä olen saanut myös paljon opastusta, tukea ja neuvoa tutkimuksen kirjoittamiseen. He auttoivat minua löytämään myös perhehoitajat, jotka ovat toimineet perhehoitajina nimenomaan adoptioon siirtyville vauvoille. Kiitän myös jokaista haastatteluun osallistunutta perhehoitajaa. He mahdollistivat koko tutkimuksen onnistumisen. Koin saavani lämpimän vastaanoton ja rikkaan aineiston haastatteluista. Oli erittäin antoisaa ja mielenkiintoista tavata muita perhehoitajia, joiden työn

laatu on ollut samanlaista kuin omani. Haastatteluiden jälkeen oli rikasta ajatusten ja kokemusten vaihtoa, joka toimi myös vertaistukena.

LÄHTEET

Adoptiolaki 20.1.2012/22.

Fostering and adoption. Baaf.org. Saatavissa:
<http://www.baaf.org.uk/info/adoption> [viitattu 20.3.2015].

Glaser, D. 2001. Lapsen pahoinpitelyn ja laiminlyönnin vaikutukset aivoihin-kirjallisuuskatsaus. Teoksessa: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen, toim. Sinkkonen, J., Kalland, M., 76.

Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa: Varhaislapsuuden tunnesiteet, toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M., 30.

Hughes, D. A. 2011. Kiintymyseskeinen vanhemmuus. Tampere: PT-kustannus.

Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa: Lapset ja sosiaalityö, kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia, toim. Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M., 190.

Jouhki, T, Markkanen, R. 2007. Perhosen siivin- opas vuorovaikutustanssiin. Helsinki: Edita.

Jäppinen, S. 2010. Avoin Adoptio. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Kalland, M. 2011. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen, toim. Sinkkonen, J., Kalland, M., 201.

Kronqvist, E-L., Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia, matkalla muutokseen. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Kunnat.net. 2013. Lastensuojelulakiin, perhehoitajalakiin ja omaishoitajalakiin on tullut muutoksia. Perhehoitajien ennakkovalmennus tuli pakolliseksi. Suomen kuntaliitto. Päivitetty 12.8.2013. Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lastensuojelu/lakimuutokset/Sivut/default.aspx> [viitattu 12.2.2015].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun perhehoito. Perhehoitoliitto. Saatavilla: http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/lapset_nuoret [viitattu 20.3.2015]

Miten perhehoito järjestetään? Perhehoitoliitto. Perhehoiton internetsivut. Saatavissa: http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/miten_perhehoito_jarjestetaan [viitattu 27.4.2014].

Mäkelä, J. 2011. Piirteitä aivojen varhaisesta kehityksestä. Teoksessa: Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus, toim. Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T., 109.

Mäkelä, J. 2015. Syli suojaa aivoja. Kirkko ja kaupunki-lehti 2/2015, 12-13.

Mäntymaa, M. & Puura, K. 2011. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa: Varhaislapsuuden tunnesiteet, toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M., 17 - 19.

Niemelä, P, Siltala, P, Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Pasanen, K, Tervonen-Arnkil, K. 2013. Avoimuutta adoptioon -yhteys voi säilyä. Teoksessa: Adoptio-lapsen etu?, toim. Timonen, P., 77.

Pasanen, K, Tervonen-Arnkil, K. 2013. Kotimaan adoptio käytäntöjä. Teoksessa: Adoptio-lapsen etu?, toim. Timonen, P., 79 - 80.

Pasanen, K. & Tervonen-Arnkil, K. 2013. Avoimuutta adoptioon -yhteys voi säilyä. Teoksessa: Adoptio-lapsen etu?, toim. Timonen, P., 53 - 54.

Pelastakaa Lapset ry. 2013. Opas syntymävanhemmalle adoptiota harkittaessa. Kohtaaminen -kotimaisen adoption kehittämishanke 2010 - 2013.

Pelastakaa Lapset ry. Kohtaaminen-kotimaisen adoption kehittämishanke. Pelastakaa lapset Ry:n internetsivut. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/kehittamishankkeet/kohtaamikoh-kotimaisen-adoption/> [viitattu 24.4.2014].

Peltomaa, M. 2003. Adoptiolapsen kiinnittymisen vauriot ja vuorovaikutus. Teoksessa: Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus, toim. Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T., 211.

Peltonen, R. & Timonen, P. 2013. Kuinka paljon lapsen etu ja oikeudet painavat uudessa adoptiolaisissa? Teoksessa: Adoptio-lapsen etu?, toim. Timonen, P., 20.

Peltonen, R. & Timonen, P. 2013. Kuinka paljon lapsen etu ja oikeudet painavat uudessa adoptiolaisissa? Teoksessa: Adoptio-lapsen etu?, toim. Timonen, P., 12 - 13.

Perhehoitajalaki 8.4.2011/317.

Pesäpuu ry. Sijais- ja adoptiovanhemmuudessa tarvittavat valmiudet. Teoksessa: PRIDE-kirja, PRIDE-valmennus –sijais ja adoptiovanhemmuutta harkitseville, toim. Hakkarainen, P & Koisti-Auer A-L., 6.

Punamäki, R-L. 2011. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen, toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M., 176.

Pärssinen-Hentula, I. 2007. Miten tulin mukaan ja mitä tein. Teoksessa: Lapsen kanssa, olennaista etsimässä, toim. Tervonen-Arnkil, K., 25.

Pösö, T. 2013. Adoptio lastensuojeluna. Teoksessa: Adoptio-lapsen etu?, toim. Timonen, P., 35.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura

Silven, M. & Kouvo, A. 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykkinen hyvinvointi. Teoksessa: Varhaiset ihmissuhteet, polku lapsen suotuisaan kehitykseen, toim. Silven, M., 74.

Silven, M. 2010. Varhainen vuorovaikutus, kognitio ja kielen kehitys: hermostoa kaikki tyynni. Teoksessa: Varhaiset ihmissuhteet, polku lapsen suotuisaan kehitykseen, toim. Silven, M., 54.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY

Sosiaalihuoltolaki 19.9.1982/710.

STM. 2013. Adoptioneuvonta, opas adoptioneuvonnan antajille. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2013:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-28643.pdf [viitattu 25.2.2015].

Tervonen-Arnkil, K. 2012. Avoimen adoption merkitys lastensuojelussa. Sosiaalipolitiikan tutkimuskeskus. Päivitetty 24.5.2012. Saatavissa:

http://www.sosiaalipolitiikka.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avoimen_adoption_merkitys_lastensuojelussa/ [viitattu 27.4.2014].

THL. 2015. Lastensuojelun käsikirja. Perhehoitajana toimiminen. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollonmuodot/perhehoito/perhehoitajana-toimiminen>. [viitattu 18.2.2015].

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valvira. 2014. Adoptio. Saatavissa: <http://www.valvira.fi/luvat/adoptio> [viitattu 27.4.2014].

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Övermark, A. 2013. Salatusta avoimeksi. Kotimainen adoptio historiallisessa kontekstissaan. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Haastattelupyyntökirje

Hei!

Olen Sini Suoramaa ja opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Teen opinnäytetyötä aiheesta: **Perhehoidossa adoptioon siirtyvä vauva**. Opinnäytetyö tulee olemaan osa Pelastakaa Lapset Ry:n *Kohtaaminen - kotimaisen adoption kehittämishanketta* (2010-2014).

Opinnäytetyötä varten etsin haastateltavia perhehoitajia eri puolelta Suomea. Sain Teidän yhteystiedot Pelastakaa lapset Ry:n avulla. Haastattelun tarkoituksena olisi tuoda ilmi perhehoitajien näkökulmia työstään nimenomaan adoptioon siirtyvien vauvojen parissa. Tavoitteena on kartoittaa perhehoitajien omaa näkemystä työhönsä vaadittavista valmiuksista, valmennuksesta ja käytännön menetelmistä.

Pyydän lupaanne haastatella teitä asian tiimoilta.

Haastattelut toteutetaan kesäkuussa ja heinäkuussa 2014 ja haastattelu kestää noin 1h-1,5h. Haastattelut toteutetaan kotonanne tai erikseen sovitussa paikassa.

Kaikki haastattelut nauhoitetaan aineiston analysointia varten, mutta materiaali hävitetään jälkeensä. Opinnäytetyössä ei mainita kenenkään henkilötietoja eikä ne ole tekstistä tunnistettavissa.

Olisin erittäin kiitollinen jos olisitte suostuvainen osallistumaan kyseiseen haastatteluun!

Pyydän ilmoittamaan halukkuutenne haastatteluun 1.5.2014 mennessä joko sähköpostiini si-ni.suoramaa@student.kyamk.fi tai soittamalla/tekstiviestillä 040-XXXXXX niin voimme sopia tarkemmin haastattelun ajankohdasta.

Ystävällisin terveisin

Sini Suoramaa

Opinnäytetyö
Perhehoidossa adoptioon siirtyvä vauva
Sini Suoramaa
040-7264649
sini.suoramaa@stuvet.kyamk.fi
Kyamk, SO13A

Haastattelun teemoja

Yleistä

1. Mitä asioita pidät tärkeimpänä tässä työssä?
2. Mitkä asiat koet haasteellisimmaksi tässä työssä?
3. Mitä asioita tämä työ sinulta/teiltä vaatii?

Siirtymät

1. Millainen tilanne oli kun haitte vauvan perhehoitoon?
2. Miten muut perheenjäsenet suhtautuivat kun vauva tuli perhehoitoon?
3. Millaista tukea saitte tähän tilanteeseen?
4. Mitä erityistä koet olevan adoptioon siirtyvän vauvan hoidossa?
5. Miten teillä on tapana käytännössä toimia kun siirtymä adoptioperheeseen lähenee?
6. Millä konkreettisilla asioilla olette tukeneet vauvaa siirtymätilanteissa?
7. Miten olette käytännössä toteuttaneet tutustumisen adoptioperheeseen?
8. Miten teillä on tapana toimia luopumistilanteissa?
9. Miltä tuntui luopua vauvasta?
10. Millaista tukea saitte siirtymätilanteeseen?
11. Oletteko pitäneet yhteyttä vauvaan ja adoptioperheeseen siirtymän jälkeen?

Muuta

1. Mieleenpainuvimpia kokemuksia tms.?
2. Toiveita?

Perustiedot

Sini Suoramaa
Sosiaalialan koulutusohjelma/Sosionomi
Kyamk SO13A
Perhehoidossa adoptioon siirtyvä vauva

Nimi:

Osoite:

Ikä:

Perhe:

Vauvan pääasiallinen hoitaja:

Aikaisempi kokemus:

Koulutus tehtävään:

Annan lupani käyttää haastatteluaineistoa myös mahdollisissa jatkotutkimuksissa: kyllä ei

allekirjoitus

allekirjoitus

Taulukko 1.**Perhehoitajien kokemus työnsä tärkeimmistä asioista ja näkökulmia työnsä haasteista, vaatimuksista ja erityisyydestä**

Kokemus tärkeimmistä asioista perhehoitajan työssä	Työn haasteet	Työn vaatimukset	Työn erityisyys
- kokemus vauvan hoidosta - perheen sovittaminen vauva-arkeen - Suhteen luominen vauvaan -Tunnesiteen luominen vauvaan -osattava luopua - osattava rakastaa vauvaa -päättös perhehoidosta koko perheen yhteinen, kaikkien hyväksymää -perheessä eläminen, ei laitoshoidoa	-elämäntilanteen ja perhe-elämän sovittaminen vauva-arkeen -arkirutiinien soveltaminen -lapsen perimää ei aina tunneta -vastuu -työn monimuotoisuus -yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa, tavoitettavuus -yhteistyö syntymävanhempien kanssa -oma rooli eri tilanteissa -vauvasta luopuminen	-ajan ja huomion jakaminen -itsensä rytmittäminen vauvan elämänrytmiin -elämä vauvan ehdoilla -halu tehdä tätä työtä -halu hoitaa vauvoja -halu auttaa -yhteistyökyky -sitoutuminen -joustavuus -tasapainoinen, säntillinen ja rauhallinen perhe-elämä -asioiden huomioon ottaminen (esim. vaitiolovelvollisuus) -kotona oleminen -tilat ja tavarat	-hoitaa kuin omaa mutta osattava luopua -annettava itselleen lupa kiintyä vauvaan -dokumentointi (vauvaa ja tulevia vanhempia varten) -antaa tuplasti ja triplasti läsnäoloa ja hellyyttä -erityishuomiota ja erityishellyyttä -tiiviimpi yhteistyö neuvolan kanssa -ei ole erityisyyttä -sylissä pitämistä -nauttii eri tavalla -tuo iloa -ihanaa työtä

Taulukko 2.

liite 5

Käytäntöjä eri tilanteissa

Vauvan saapuminen perhehoitoon	Vauvan hoito	tutustuminen adoptioperheeseen	Siirtyminen adoptioperheeseen	Yhteydenpito
-ensikodista haku -sairaalasta haettu -hoitajan tapaaminen -saman tien mukaan -haettu keskenämme -soitto ja vauvaa jo haetaan -henkilöllisyys täytyi todistaa -Sairaalaan oli mennyt meistä valmiiksi ilmoitus -papereiden täyttämistä -käyty ennakkoon katsomassa ja hoitamassa -sosiaalityöntekijä mukana -vauva vaan annettiin meille -kertaakaan ei ole täytynyt todistaa henkilöllisyyttä -meidät jo tunnetaan -omahoitaja tavattu -tiedon vaihtoa -kaupan kautta kotiin, maidon ja vaipan hankinta vauvalle	-Tarvittavat tavarat täytyy olla -Tilaa täytyy löytä -täytyy olla kyky ottaa täydellä vastaan -osattava luopua -työvoitto kun saa kontaktin -vauva osa perhettä -paljon syyliä -hellyyttä -läsnäoloa -sylittelyä -asuvat sylissä -ei poikkeaa biologisen vauvan hoidosta	-ajavat heti katsomaan vauvaa saatuaan tiedon -yöpyvät 1-2 yötä -opetan miten pidetään ja muita käytännön asioita (maidon lämmitys, vaunuilu, vaipanvaihdot, kylvetys jne.) -istuivat joka ilta kylässä -jutellaan ja tutustutaan vauvaan -kaikki tuki ja opastus annetaan -tapauskohtaista -toivat ensin oman läsnäolon, tutustuminen pikku hiljaa -hammasharja ja yökkäri mukaan, muuten kuin sairaalassa olisi -kun he tulee, vastuu siirtyy heille -koetetaan olla vähän kauempana -tutustuminen n. viikon ajan -jos vauva isompi, tutustuminen pidempi -tutustutaan -tietojen läpikäymistä, tukemista, huoltojoukkoina toimimista	-nopea prosessi -vauvalle puheellaan: ”saat oman äidin ja isin” -vauvalle pyritään siirtämään sama hellyys -istutaan alas ja mietitään -karsitaan kalenterista turhat menot pois	-aloite adoptioperheeltä -sanottu että saa soittaa, kyläillä laittaa viestiä -joulukortteja, kirjeitä, valokuvia, sähköpostia, kyläilyjä puolin ja toisin -kuulumisia, vauvan oikean nimen ilmoittaminen, mittoja -käytännön neuvojen kyselyä -lasten kasvaessa, heistä on hauska kyläillä ja pohtia missä ovat vauvana nukkuneet jne.